

Najstariji sačuvani sveščić srednjovjekovnih zapisnika komunalnih vijeća grada Trogira: pitanje datacije i kronologije

---

Popić, Tomislav; Bećir, Ante

Source / Izvornik: **Povijesni prilozi, 2020, 39, 31 - 65**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.22586/pp.v39i59.10580>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:121893>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Tomislav Popić*

Ante Bećir**

Najstariji sačuvani sveščić srednjovjekovnih zapisnika komunalnih vijeća grada Trogira: pitanje datacije i kronologije***

U radu se predstavlja najstariji sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća koji je Ivan Lučić datirao u 1316. i 1317. godinu. Uspoređujući sadržaj odluka u sveščiću s drugim poznatim izvorima, Lučićevim bilješkama i *Svjedočanstvima o Trogiru*, autori postavljaju tezu da rečeni sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća potječe iz 1314. i 1315., a ne iz 1316. i 1317. godine, te da svojim sadržajem završava neposredno pred rušenje trogirskoga franjevačkoga samostana i dolazak bana Mladena II. s vojskom pod grad u svibnju 1315. godine. Sukladno novoj kronologiji, autori razmatraju i politička zbivanja u Trogiru tijekom drugoga desetljeća 14. stoljeća.

Ključne riječi: Trogir, 14. stoljeće, srednji vijek, povijesni izvori, Veliko vijeće, odluke Velikoga vijeća, frakcijski sukobi

Uvod

Po svojemu političkom i društvenom uređenju srednjovjekovni Trogir od 13. do 15. stoljeća funkcionira po modelu takozvane mediteranske komune u kojoj se društvena i politička moć sve više koncentrira u rukama plemićkoga sloja. Na čelu komunalnoga poretka stajao je upravitelj grada s funkcijom potestata, kneza ili konzula/rektora, ovisno o tome je li grad bio pod vlašću Šubića, Venecije ili se nalazio u prijelaznomu razdoblju između pojedinih vlasti. Unutargradska vlast bila je organizirana kroz nekoliko upravnih tijela od kojih su najvažnija bila Veliko vijeće (*consilium generale*) i Kuriija (*curia*), koja se ponekad nakon dolaska grada pod mletačku vlast 1322. godine naziva i Tajno vijeće (*consilium secretum*). Načelno je sva vlast u gradu proizlazila iz Velikoga vijeća kao temeljnoga zakonodavnoga organa vlasti, ali je u praksi stvarna

* Tomislav Popić, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni kampus Borongaj, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, E-mail adresa: tpopic@hrstud.hr

** Ante Bećir, Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za povijest (doktorski studij), Ilica 242, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, E-mail adresa: abecir@unicath.hr

*** Ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2019-04-9315 "Anžuvinski archiregnum u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi u 14. stoljeću: pogled s periferije".

politička moć bila u rukama gradskoga upravitelja i članova Kurije. Stoga se Kuriju može okarakterizirati kao izvršni i sudbeni organ vlasti jer su njezini članovi, u sprezi s upraviteljem, rukovodili svakodnevnim funkcioniranjem grada i donosili najvažnije odluke, odnosno djelovali kao suci u kaznenim predmetima i građanskim sporovima.¹ Postojalo je i Vijeće dvadesetorice (*consilium a viginti*), no ono se sazivalo samo u određenim situacijama. Sastojalo se od članova Kurije i dvanaest (nekad više, nekad manje) probranih članova Velikoga vijeća, a imalo je konkretne ovlasti u rješavanju određenih spornih situacija.²

U okvirima srednjovjekovnih komuna Veliko vijeće predstavlja instituciju koja okuplja sve nositelje političkih prava unutar gradske zajednice. Drugim riječima, pripadnost Velikome vijeću istovremeno je označavala pripadnost plemstvu i gradskoj političkoj eliti. U Velikim vijećima donose se najvažnije odluke političke, pravne i bilo koje druge naravi, a u gradovima na istočnojadranskoj obali njihov se razvoj može pratiti od 13. stoljeća jer je otada sačuvano nešto više izvora.³ Stvarna društvena moć plemićkoga sloja u gradovima dobiva svoje formalne okvire donošenjem odluka o zatvaranju Velikih vijeća, koje ulaze u gradske normativne zbirke i u kojima se nasljedni kriterij postavlja kao temeljni uvjet članstva u Velikome vijeću.⁴ Primjerice, u Trogiru je članom Velikoga vijeća, na temelju jedne odredbe statuta, mogla postati samo osoba rođena u zakonitomu braku, a kojoj su djed ili otac već bili članovi Vijeća. Svi ostali pojedinci koji su bili zainteresirani za ulazak u Veliko vijeće i gradsku političku arenu morali su podnositi svoje zamolbe upravitelju i Kuriji.⁵ Budući da je zamolbu trebala odobriti velika većina članova Kurije, a potom i Velikoga vijeća, ulazak u Vijeće na taj je način u praksi graničio s nemogućim, odnosno isključivo je ovisio o interesima i afinitetima gradskoga plemstva. Jasno je da se na taj način htjela napraviti i formalna distinkcija između onih koji sjede u Velikome vijeću (pa stoga uživaju i sva politička prava) i svih ostalih.

Od osamdesetih godina 13. stoljeća u Trogiru se počinje voditi registar odluka o radu komunalnih vijeća. Od tada su kancelari u njega unosili zapise sa zasjedanja pojedinih vijeća kroz čitavo 14. i 15. stoljeće, ali i kasnije. Najčešće su to odluke trogirskoga

¹ Antun Cvitanić, "Uvod u trogirsko statutarno pravo" u: *Statut grada Trogira*, ur. Vladimir Rismondo et al. (Split: Književni krug, 1988), XXXIII-XXXIV; Giovanni Lucio, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Trav* (Venezia, 1673), 206-207.

² Ivan Strohal, ur., *Statutum et reformationes civitatis Tragurii* (Zagreb: JAZU, 1915), lib. I, cap. 83; Lucio, *Memorie*, 206-207.

³ O Velikim vijećima u istočnojadranskim komunama i njihovu radu vidi: Tomislav Raukar, "'Consilium generale' i sustav vladanja u Splitu u XIV. stoljeću", *Historijski zbornik* 37 (1984): 87-103; Nella Lonza, "Splitski statut i praksa odlučivanja u Velikom vijeću sredinom 14. stoljeća", u: *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 24. do 25. rujna 2012. godine u Splitu*, ur. Željko Radić et al. (Split: Književni krug Split, 2015), 151-171; Zdenka Janeković Römer, "Zatvaranje dubrovačkog plemstva i vijeća u političkom i društvenom kontekstu 13. i 14. stoljeća", *Analiz Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 56 (2018), br. 1: 87-116.

⁴ Pregled po gradovima s naglaskom na Dubrovnik najbolje se prati u: Janeković Römer, "Zatvaranje dubrovačkog plemstva", 87-116.

⁵ Strohal, *Statutum*, lib. I, cap. 53.

Velikoga vijeća, no u isti registar notari su povremeno upisivali i odluke Kurije, Vijeća dvadesetorice i drugih *ad hoc* povjerenstava. Ivanu Lučiću bio je poznat velik dio toga registra za srednjovjekovno razdoblje, znatno veći nego nama danas, a barem djelomičan uvid u njegov sadržaj pružaju Lučićeve bilješke koje se čuvaju u Arhivu HAZU u Zagrebu.⁶ Od čitavoga srednjovjekovnoga registra odluka trogirskih komunalnih vijeća danas su u izvorniku sačuvana samo dva sveščića. Stariji od njih, koji je predmet ovoga rada, potječe iz prve polovice 14. stoljeća i danas se čuva u Muzeju grada Trogira. Drugi sačuvani sveščić datira od 1470. do 1481. godine, a čuva se u sklopu arhivskoga fonda *Općina Trogir* u Državnome arhivu u Zadru.⁷

I dok s drugim sačuvanim sveščićem nema dvojbi, sveščić koji potječe iz prve polovice 14. stoljeća čini se problematičnim po pitanju datacije i kronologije. Naime, još je Lučić čitajući trogirске srednjovjekovne izvore i radeći bilješke datirao odluke iz toga sveščića u 1316. i 1317. godinu.⁸ Pišući kasnije u Rimu svoje djelo o povijesti Trogira, Lučić je, između ostaloga, konzultirao te bilješke i uklapao ih u priču o tijeku zbivanja koja su prethodila dolasku grada pod mletačku vlast 1322. godine. Problem je pritom što se nigdje u danas sačuvanom sveščiću zapisnika ne može razaznati izvorni zapis godine koji bi bio napravljen rukom tadašnjega trogirskoga kancelara, nego samo onaj Lučićev. A nigdje se iz Lučićevih bilješki i njegovih *Svjedočanstava o Trogiru* ne može ustanoviti zbog čega je on smatrao da se radi baš o 1316. i 1317. godini.

⁶ Lučićeve bilješke pokazuju da je on iz razdoblja do kraja 14. stoljeća raspolagao manje-više sačuvanim ulomcima zapisnika trogirskih komunalnih vijeća koje je datirao između 1285. i 1287., 1289. i 1292., 1301. i 1304., 1308. i 1310., 1312., 1315. i 1317., 1323. i 1325., 1330., 1333., 1347. i 1348., 1350. i 1351., 1354. i 1356., 1358., 1360. i 1382., 1384. te 1386. i 1399. godine. Vidi: Hrvatska (dalje: HR) – Arhiv HAZU u Zagrebu (dalje: AHAZU) – *Ioannis Lucii Traguriensis notata historico-chronologica* (dalje: Notae), sign. Kodeksi, I c 56, fol. 1-43v. Za 15. stoljeće imao je na raspolaganju praktično čitav registar odluka, što u izvorniku, što u prijepisu. Vidi: Lucio, *Memorie*, 499. Za čitanje Lučićevih bilješki važno je znati da ih je on radio vodeći se dvama kriterijima: vrstom spisa i kronologijom. To znači da je najprije iz spisa jedne provenijencije kronološki bilježio sve što mu je u danome trenutku bilo od nekoga interesa, a nakon toga krenuo bi raditi bilješke iz spisa neke druge provenijencije. Pripremajući Lučićeve bilješke za tisak, Franjo Rački takvu je Lučićevu strukturu bilješki napustio iz praktičnih razloga pa je sve Lučićeve bilješke reorganizirao poštujući isključivo kronološki slijed. Ipak, da bi čitatelj znao odakle potječu pojedine bilješke, Rački je na kraju svake bilješke dodao broj stranice na kojoj se ona nalazi u Lučićevu autografu. Vidi: Franjo Rački, “Notae Joannis Lucii”, *Starine* 13 (1881): 212-268. Stoga je i iz Lučićeva rukopisa i iz objavljenih bilješki moguće raspoznati iz kojih je izvora Lučić vadio pojedine podatke pa tako, izuzev nekolicine, sve bilješke koje se nalaze na prvih 36 listova (od ukupno 43 koliko broji Lučićev autograf) potječu iz zapisnika trogirskih komunalnih vijeća. Iz toga se nameće zaključak, a vidljivo je to i iz Lučićevih *Svjedočanstava o Trogiru*, da su mu zapisnici trogirskih komunalnih vijeća redovito bili glavni izvor u pisanju srednjovjekovne povijesti Trogira. I u naraciji i u popunjavanju kronoloških rupa Lučić druge izvore uglavnom koristi kada nema na raspolaganju zapisnike trogirskih komunalnih vijeća.

⁷ HR – Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZD) – fond 18 – Općina Trogir 1312. – 1797. (dalje: OT), kut. 66, sv. 8, fol. 1-33v. Ovaj sveščić objavljen je u: Ivan Pederin, “Acta politica et oeconomica cancelarie communis Tragurij in saeculo XV”, *Starine* 60 (1987): 112-156. Osim ova dva sveščića u izvorniku su sačuvana još samo dva lista iz 1468. i jedan list iz 1500. godine. Vidi: HR-DAZD-18-OT, kut. 66, sv. 7, fol. 1-2v; sv. 13, fol. 1.

⁸ HR-AHAZU-Notae, fol. 10-10v. Usporedi: Rački, “Notae”, 228-229; Lucio, *Memorie*, 158-159.

Smatrajući da sveščić potječe iz 1316. i 1317. godine, Lučić je pojedine odluke trogirskoga Velikoga vijeća koje se u njemu javljaju unio u svoje bilješke između lipnja 1316. i travnja 1317. godine. Važno je pritom istaknuti da je Lučić i sva zbivanja koja je datirao od svibnja 1315. do ožujka 1316. godine također preuzeo iz zapisnika trogirskih komunalnih vijeća. Kombinirajući te bilješke s Lučićevom monumentalnom poviješću srednjovjekovnoga Trogira, moguće je krajnje precizno rekonstruirati izvorni izgled dvaju sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća iz razdoblja uprave potestata Mateja Zorijeva, od kojih je danas sačuvan samo jedan. Važnost onoga drugoga, danas izgubljenoga, sveščića nalazi se u tome što je iz njegova djelomičnog sadržaja (koji se otkriva kroz Lučićeve bilješke) moguće preciznije datirati danas sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća čija se datacija pokazuje problematičnom. Polazeći od XIII. indikcije koja se javlja u sačuvanome sveščiću zapisnika, a koja ide uz 1315. godinu, te usporedbom sadržaja sačuvanoga sveščića zapisnika koji je Lučić datirao u 1316. i 1317. godinu sa sadržajem izgubljenoga sveščića u kojemu su bila pribilježena zasjedanja Vijeća od svibnja 1315. do ožujka 1316. godine, otkriva se da sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća ne potječe iz 1316. i 1317. godine – kako je to smatrao Lučić – nego iz 1314. i 1315. godine. Štoviše, on fizički i kronološki dolazi neposredno prije danas izgubljenoga sveščića u kojemu su bili zapisi od svibnja 1315. do ožujka 1316. godine.

Lučićeva datacija sveščića u 1316. i 1317. godinu dovela je do nesporazuma u historiografiji po pitanju kronologije pojedinih zbivanja. Većina povjesničara koja se pozivala na sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća, koristeći pritom uglavnom Lučićeve bilješke u izdanju Franje Račkoga, smatrala ga je “gotovim proizvodom” u čiju dataciju ne treba dvojiti. Iz toga se nameće posve legitimno pitanje: zašto bi Lučićeva datacija odjednom bila pogrešna kada se praktički već stoljećima reproducira unutar historiografije? *Argumentum ad antiquitatem* nerijetko posjeduje strahovitu snagu i u povijesnoj znanosti pa uvelike zna utjecati na način na koji se organiziraju ideje i oblikuje slika o prošlosti. Primjer sa sveščićem zapisnika trogirskih komunalnih vijeća u tome je smislu relativno bezazlen jer se predlaže pomicanje njegove datacije s 1316. i 1317. na 1314. i 1315. godinu, ali posljedice općenito mogu biti bitno dalekosežnije. Odgovor na “argument starine” sastoji se od više slojeva koji će se prezentirati u prvome dijelu rada. Nakon toga će se fokus premjestiti na analizu i interpretaciju političkih zbivanja u Trogiru od 1310. do 1320. godine, s osobitim naglaskom na razdoblje do lipnja 1314. godine, koje predstavlja kudikamo veći izazov za preciznu povijesnu rekonstrukciju. U svemu tome ključno vrelo podataka nalazi se u Lučićevim bilješkama, *Svjedočanstvima o Trogiru* i zlata vrijednoj Lučićevoj ostavštini. Podaci iz tih izvora i djela povremeno će se koroborirati podacima iz posljednjega izdanja Trogirskih spomenika koji pokrivaju razdoblje od 1310. do 1331. godine.⁹

⁹ Miho Barada, ur., *Trogirski spomenici, Zapisci Kurije grada Trogira od 1310. do 1331.* (Split: Književni krug, 1988). Miho Barada za života je objavio tri sveska Trogirskih spomenika u kojima su sakupljeni spisi trogirske kancelarije i sudski zapisnici iz druge polovice 13. stoljeća. Četvrto izdanje, koje obuhvaća sudske spise od 1310. do 1331. godine, a koje je također priredio Barada, objavljeno je dugo nakon njegove smrti. O svemu vidi: Irena Benyovsky Latin, Ana Plosnić Škarić, “Rad Mihe

Lučićeva datacija i kronologija

U razmatranju datacije sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća iz prve polovice 14. stoljeća valja krenuti od pojedinih odluka Velikoga vijeća koje je Lučić datirao u razdoblje od svibnja 1315. do travnja 1317. godine i koje su bile dijelom dva izvorna sveščića zapisnika. Prvi od njih sadržavao je zapise sa zasjedanja trogirskoga Velikoga vijeća od 6. svibnja 1315. do 24. ožujka 1316. godine. Taj je sveščić danas izgubljen, ali dio njegova sadržaja sačuvao se u obliku Lučićevih bilješki.¹⁰ Drugi sveščić, koji je sačuvan, Lučić je smjestio u razdoblje od lipnja 1316. do 30. travnja 1317. godine.¹¹ Pojedine zapise iz tih sveščića Lučić je manje-više ekstenzivno prepričavao u *Svjedočanstvima* stvarajući jednu narativnu cjelinu u poglavlju o “nasilju Bribiraca” nad Trogirom i uzrocima koji su doveli do uspostave mletačke vlasti nad gradom 1322. godine.¹² Polazeći od dolaska Anžuvina na ugarsko prijestolje i prelazeći preko zbivanja iz prvoga desetljeća 14. stoljeća, Lučić dolazi do uspostave vlasti Mateja Zorijeva u Trogiru.

Objasnivši razloge koji su po njegovu mišljenju utjecali na učvršćenje Matejeve vlasti u gradu nauštrb frakcije Marina Andrijina, Lučić kreće izlagati zbivanja iz svibnja 1315. godine kada ban Mladen II. dolazi s vojskom pod Trogir. Lučić se tu poziva na iskaz skradinskoga biskupa koji je dao 1319. godine u sklopu papinske istrage o rušenju trogirskoga franjevačkoga samostana. U svojem iskazu skradinski biskup kazuje kako je ban pošao s vojskom na Trogir zbog čega je komuna uputila banu biskupa Liberija i Danijela Jakovljeva koji su trebali zamoliti bana da ne zauzima franjevački samostan. No, veli dalje skradinski biskup, prije nego li su se oni vratili, Trogirani su porušili samostan.¹³ Nakon toga Lučić kaže:

Iako ovdje (u iskazu skradinskoga biskupa – nap. a.) nije izričito spomenuto kada je uslijedio banov dolazak i razaranje samostana, to se može utvrditi na temelju jednoga zasebnoga lista zapisnika vijeća koji sam srećom pronašao među drugim starim spisima. Kako iz njegova sadržaja, tako i usporedbom s drugim poznatim spisima, vidi se da to mora biti prvi list jednoga sveščića

---

Barade na Trogirskim spomenicima – objava dokumenata XIII. i XIV. stoljeća”, *Povijesni prilozi* 30 (2011), br. 40: 35-43. Pritom ostaje nejasno na temelju čega je Barada datirao pojedine ulomke sudskih spisa s početka 14. stoljeća jer se čini da i tu djelomice postoje kronološka nesuglasja. Bilo kako bilo, u pojedinim segmentima sudski spisi ipak pouzdano potvrđuju autentičnost nekih ključnih podataka koje Lučić iznosi u *Svjedočanstvima* ili ostavštini.

¹⁰ Vidi: HR-AHAZU-Notae, fol. 8v-10; Rački, “Notae”, 225-228.

¹¹ HR – Muzej grada Trogira – Ostavština Barada – Zapisi sjednica trogirskog komunalnog vijeća, 1316 (dalje: HR-MGT), fol. 16, 1-15v. Bilješke koje je Lučić radio na temelju toga sveščića zapisnika vidi u: HR-AHAZU-Notae, fol. 10-10v; Rački, “Notae”, str. 228-229. Radi lakšega snalaženja u nastavku će se za sveščić sa zapisima od 6. svibnja 1315. do 24. ožujka 1316. godine koristiti pojam “izgubljeni sveščić”, a za sveščić koji se čuva u Muzeju grada Trogira koristit će se pojam “sačuvani sveščić”. Pri citiranju sačuvanoga sveščića koristi se suvremena numeracija koja se nalazi na sredini donje margine *recto* stranice svakoga lista.

¹² Lucio, *Memorie*, 140-171.

¹³ Lucio, *Memorie*, 152. HR – Kaptolski arhiv Split (dalje: KAS) – Ostavština Ivana Lučića (dalje: OIL), sv. 542, fol. 73-73v.

istih zapisnika vijeća koji je sačuvan u cijelosti. Zapisi teku u istome mjesecu, a također je navedena i godina 1315.¹⁴

Nakon toga Lučić iznosi sadržaj “zasebnoga lista”, koji je bio “prvi list jednoga sveščića zapisnika Vijeća”, ali ne iz izvornoga sveščića zapisnika, nego iz svojih bilješki, što znači da navod predstavlja njegove natuknice. Iz Lučićevih bilješki, dakle, proizlazi da je na tome “zasebnom listu” najprije bio zapis od 6. svibnja 1315. godine kada je trogirsko Veliko vijeće izabralo deset vijećnika koji su s još četiri najbliža potestatova suradnika (Ciprijan Marinov, Franjo Valentinov, Dessa Bastijev i Marko Iulle) dobili odriješene ruke da odlučuju o svemu tijekom kriznoga razdoblja (*omnimodam habeant auctoritatem*). Slijedi zapis od 24. svibnja 1315. godine s dobro poznatim zahtjevom bana Mladena II. koji traži od Trogirana da mu se da *carta alba* kako bi mogao činiti i napisati što želi s rečenim gradom. Taj Mladenov zahtjev ponukao je gradske vlasti da istoga dana donesu odluku o rušenju franjevačkoga samostana pred gradom kako ga banova vojska ne bi koristila za eventualni napad na grad. I konačno, sa “zasebnoga lista” Lučić za dan 25. svibnja 1315. godine bilježi dvije odluke. Prvo, u Vijeću je tada za admirala i zapovjednika trogirske vojske izabran Jan Petar iz Venecije, koji je ujedno bio i zamjenik (*miles et socius*) potestata Mateja Zorijeva. I drugo, na zahtjev bana Mladena II. da se Matej odrekne funkcije potestata i napusti grad te da se banu pošalje 14 ljudi po njegovu izboru, odlukom se svima zabranjuje o tome govoriti pod prijetnjom smrtne kazne.¹⁵

Po zapisu od 25. svibnja 1315. godine uslijedio je onaj od 27. svibnja iste godine kada Vijeće odlučuje da općina franjevcima treba osigurati novo mjesto za tada već porušeni samostan. Lučić kaže da se ovaj zapis nalazio na novome listu koji je bio početak sveščića istih zapisnika (*il principio del quinterno delli medemi Consegli*), što samo znači da je u njegovo vrijeme to bio prvi list jednoga uvezanoga sveščića.¹⁶ Međutim, to izvorno nije bio prvi, nego drugi list istoga sveščića zapisnika, dočim je prvi bio onaj “zasebni list” s upisima od 6., 24. i 25. svibnja 1315. godine koji se razdvojio od sveščića.

Nakon ovoga nižu se Lučićeve bilješke s pojedinih zasjedanja Velikoga vijeća koje je on datirao u 1315., 1316. i 1317. godinu. Posljednju odluku koju je Lučić unio u bilješke iz toga razdoblja datirao je 30. travnja 1317. godine. Četiri vijećnika izabrana radi dobrog stanja grada tada naređuju hitno zatvaranje svih otvora na gradskim zidinama i određuju da će se eventualne štete koje ljudi pretrpe zbog Šubića naplatiti iz imovine

¹⁴ Lucio, *Memorie*, 152: “E se bene qui non viene espresso il tempo quando seguisse la venuta del Bano, e la destruttione del Monasterio cauasi quello da vn foglio separato de Consegli trouato per fortuna tra l’altre scrittture antiche, il quale così dalle cose, che contiene, come dal raffronto d’altre scrittture si conosce, che deue esser il primo foglio d’vn quinterno de medesimi Consegli, che si troua intiero, nel quale continuando lo stesso mese viene espresso anco l’anno 1315.”

¹⁵ Sve ove zapise vidi u: HR-AHAZU-Notae, fol 8v. Usporedi: Rački, “Notae”, 225 gdje je u zapisu od 24. svibnja pogrešno stavljeno *de dicta auctoritate* umjesto *de dicta ciuitate*. Usporedi i: Lucio, *Memorie*, 152 gdje pogrešno stoji da je ban tražio 40 ljudi, a ne 14 kako je uneseno u autograf Lučićevih bilješki.

¹⁶ Lucio, *Memorie*, 152.

pristalica Marina Andrijina koji su protjerani iz grada.¹⁷ Važno je pritom uočiti da se radi o istoj četvorci koja 6. svibnja 1315. godine – zajedno s potestatom i desetoricom vijećnika – preuzima svu vlast u gradu.

Prema Lučiću su, dakle, zapisnici vijeća tekli od svibnja 1315. do kraja travnja 1317. godine, a bili su organizirani u dva sveščića. Po njegovu kronološkom redu prvi je bio danas izgubljeni sveščić koji je započinjao “zasebnim listom” s upisima iz svibnja 1315. godine, a završavao upisom od 24. ožujka 1316. godine kada šibenski poklisar Ciprijan Stancijev u Vijeću traži zadovoljštinu za Šibenčane koji su bili obješeni u Trogiru. Drugi, danas sačuvani sveščić nadovezivao se na prvi i po Lučićevoj kronologiji započinjao je zapisima iz lipnja 1316. godine kada se donosi odluka o slanju poklisara u Fermo i Anconu i kada se od biskupa Liberija traži da se vrati u grad. Posljednja odluka u tome sveščiću bila je ona koju je Lučić datirao 30. travnja 1317. godine kada se naređuje zatvaranje otvora na gradskim zidinama i određuje naplata eventualnih šteta nauštrb imovine pristalica frakcije Marina Andrijina. Prvi i posljednji list sveščića činili su arak koji je uokvirivao sveščić i danas nisu sačuvani pa se za njih zna samo iz Lučićevih bilješki. Ovakvu organizaciju i redosljed dvaju sveščića Lučić je ovjekovječio podvlačenjem crte u rukopisu svojih bilješki po unošenju natuknice o zasjedanju Vijeća 24. ožujka 1316. godine nakon čega nastavlja sa zapisima koje je datirao u razdoblje od lipnja 1316. do kraja travnja 1317. godine.¹⁸ Linija je označavala mjesto na kojemu je završavao danas izgubljeni, a počinjao danas sačuvani sveščić.

Isto to potvrđuje i Lučićeva numeracija koja je zamjetna u donjemu desnom kutu *recto* stranice svakoga lista u danas sačuvanome sveščiću zapisnika trogirskih komunalnih vijeća. Lučićev rukopis pritom nije upitan i dovoljno je te brojke usporediti s brojkama u njegovoj ostavštini ili bilješkama kako bi se vidjelo da je riječ o istome rukopisu. Lučićeva numeracija sveščića otkriva da su arci u sačuvanome sveščiću izvorno bili porredani kao i danas, s time da sveščiću danas ipak nedostaje jedan arak (dva lista) koji bi uokvirivao čitav sveščić. Naime, prvi list sačuvanoga sveščića, koji je u suvremenoj numeraciji označen kao fol. 16, u Lučićevoj je numeraciji obilježen kao fol. 2. Potom u suvremenoj numeraciji slijedi fol. 1 koji je Lučić označio kao fol. 3, i tako redom do kraja sveščića. To znači da je izvorno postojao još jedan list na početku sveščića koji je Lučić označio kao fol. 1, a koji je u međuvremenu izgubljen. Isto tako, postojao je još jedan list koji je s Lučićevim fol. 1 činio arak i išao na kraj danas postojećega sveščića. U Lučićevoj numeraciji to bi bio fol. 18. Kompletna rekonstrukcija sveščića sa suvremenom i Lučićevom numeracijom razvidna je iz tablice.

¹⁷ HR-AHAZU-Notae, fol 10. Rački, “Notae”, 229.

¹⁸ HR-AHAZU-Notae, fol. 10.

Tablica 1. Numeracija sačuvanoga sveščića zapisnika

Suvremena numeracija	Lučićeva numeracija
nije sačuvan	fol. 1
fol. 16	fol. 2
fol. 1	fol. 3
fol. 2	fol. 4
fol. 3	fol. 5
fol. 4	fol. 6
fol. 5	fol. 7
fol. 6	fol. 8
fol. 7	fol. 9
fol. 8	fol. 10
fol. 9	fol. 11
fol. 10	fol. 12
fol. 11	fol. 13
fol. 12	fol. 14
fol. 13	fol. 15
fol. 14	fol. 16
fol. 15	fol. 17
nije sačuvan	fol. 18

Datiranje sačuvanoga sveščića zapisnika

Međutim, čini se da Lučićevu dataciju sveščića danas ipak treba preispitati. Pritom ponajprije treba reći da je datacija danas izgubljenoga sveščića neupitna. On bez ikakve dvojbe obuhvaća zapisnike o zasjedanjima Velikoga vijeća koja su održana između 6. svibnja 1315. i 24. ožujka 1316. godine. Budući da je Lučić u prvoj bilješci iz nove godine notirao njezin izvorni spomen iz sveščića navodeći ju rimskim brojevima, jasno je da zapisi prije toga spadaju u 1315. godinu.¹⁹ Dataciju, pak, "zasebnoga lista" s upisima iz svibnja 1315. godine Lučić je potvrdio uspoređujući zapis od 24. svibnja s jednom ispravom. Naime, toga se dana u Velikome vijeću donosi odluka o rušenju franjevačkoga samostana ispred grada, što je u sljedećih dan-dva i napravljeno. Da se zaista radi o 1315. godini, Lučić dokazuje bilježničkom ispravom od 1. lipnja 1315. godine kada trogirski biskup Liberije, na zamolbe potestata Mateja Zorijeva i uz pristanak svih zainteresiranih strana, franjevcima osigurava novo mjesto u gradu jer im je samostan bio porušen. Franjevci su tada dobili na korištenje benediktinski samostan sv. Ivana Krstitelja, benediktinci su se trebali preseliti u ženski benediktinski samostan sv. Nikole, a redovnice samostana sv. Nikole u ženski benediktinski samostan sv. Petra.²⁰

¹⁹ HR-AHAZU-Notae, fol. 10.

²⁰ Tadija Smičiklas, ur., *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. VIII (Zagreb: JAZU, 1910), , dok. 324, str. 397-399. Osim ovom, Lučić to dokazuje i ispravom od 25. svibnja 1315.

Za razliku od izgubljenoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća u sačuvanome se sveščiću nigdje ne nazire godina koja bi se mogla smatrati izvornim zapisom tadašnjega trogirskoga kancelara. Na jednome mjestu upisana je 1316. godina, ali to je bilješka koja je unesena tijekom nekoga novijega sređivanja sveščića i kojoj je istovjetna numeracija sveščića na sredini donje margine *recto* stranice svakoga lista.²¹ Osim toga, još se jedan spomen 1316. godine nalazi u lijevome gornjem kutu lista koji je u suvremenoj numeraciji označen kao fol. 4.²² I premda je taj zapis stariji od onoga na fol. 1, on također nije izvoran. Dapače, bilješku o 1316. godini na fol. 4 napravio je sâm Ivan Lučić čiji rukopis još jednom bez ikakvih nedoumica “progovara” iz usporedbe s rukopisom iz njegove ostavštine.²³

Moglo bi se, naravno, pretpostavljati da je godina izvorno bila upisana na danas izgubljenome prvom listu, tj. onome koji je u Lučićevoj numeraciji sačuvanoga sveščića bio označen kao fol. 1 (vidi tablicu 1). Međutim, ovdje to nije bio slučaj. Činjenica da je Lučić u autografu svojih bilješki zapis s prvoga lista sačuvanoga sveščića (fol. 1 u Lučićevoj numeraciji) označio samo s “*iunii*”, ne pripisujući mu ni dan ni godinu, govori da se radilo o zapisu koji nije započinjao na toj stranici, nego se nastavljao na zapis s nekoga prethodnoga lista koji ni samome Lučiću nije bio poznat. A to znači da na prvome listu uopće nije bilo nikakvoga datuma pa je i datacija zapisa s toga lista u “*iunii*” bila samo Lučićeva pretpostavka na temelju odluke sa sljedećega lista (fol. 16 u suvremenoj numeraciji), koja je usvojena u Vijeću 17. lipnja. Uostalom, ni na “zasebnome listu” s upisima iz svibnja 1315. godine, koji je bio “prvi list jednoga sveščića zapisnika”, nije bila upisana godina, jer u protivnom Lučić ne bi trebao godinu dokazivati na temelju bilježničke isprave od 1. lipnja 1315. godine, a moglo bi se velikom dozom sigurnosti tvrditi da godina izvorno nije bila upisana ni uz zapis od 27. svibnja 1315. godine kako je to Lučić stavio u *Svjedočanstva*.²⁴

kojom se Marka Iulle imenuje poklisarom za put u Veneciju. Vidi: Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 321, str. 392-393. Budući da se njegov izbor za poklisara u Velikome vijeću ne spominje u Lučićevim bilješkama na “zasebnome listu” s upisima iz svibnja 1315. godine, ne znači nužno da taj izbor nije unesen u zapisnike vijeća. To samo potvrđuje da je Lučić selektivno radio bilješke vadeći iz zapisnika samo stvari koje su mu iz različitih razloga bile važne. Najbolje to pokazuje usporedba odluka iz sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća s njegovim bilješkama u kojima se nalaze samo natuknice s nekih zasjedanja Velikoga vijeća, a ne sve odluke koje se mogu pronaći u sačuvanome sveščiću zapisnika.

²¹ HR-MGT, fol. 1.

²² HR-MGT, fol. 4.

²³ Budući da je Lučić na istoj stranici dvaput dopisao i riječ “*Decime*”, aludirajući na odluku o načinu prikupljanja desetine koja je zapisana na toj stranici, moguće je da mu je taj podatak poslužio kao orijentir za datiranje, ali s izvorima koji su danas sačuvani to naprosto nije moguće sa sigurnošću utvrditi.

²⁴ Vidi: Lucio, *Memorie*, 152. Lučić je, naime, pisao *Svjedočanstva* u Rimu i to nakon što je završio s radom na djelu *De regno Dalmatiae et Croatiae*, koje je tiskano 1666. godine. Stoga je Lučić na raspolaganju očito imao samo svoje bilješke i prijepise dokumenata koje je napravio još dok je živio u Trogiru odakle je otišao 1654. godine. U bilješkama, pak, nije unesena izvorna godina uz zapis od 27. svibnja, nego je ona dopisana u lijevome gornjem kutu radi lakšega snalaženja samome Lučiću. Vidi: HR-AHAZU-Notae, fol. 9. Detaljnije o Lučićevoj biografiji vidi u: Miroslav Kurelac, *Ivan Lučić Lucius – otac hrvatske historiografije* (Zagreb: Školska knjiga, 1994), 11-30.

Zbog svega toga može se pretpostaviti da je Lučić, smatrajući kako se radi o zapisnicima koji se nastavljaju na sveščić iz 1315. i 1316. godine, čitav danas sačuvani sveščić datirao u 1316. i 1317. godinu. Budući da je danas izgubljeni sveščić završavao upisom od 24. ožujka 1316. godine, a danas sačuvani sveščić započinjao zapisom iz lipnja, kronološki slijed nije mu se činio upitnim, osobito kada se uzme u obzir da je prvi list danas izgubljenoga sveščića prema Lučiću bio "zasebni list". To znači da se raspario od lista s kojim je činio arak i koji bi trebao ići na kraj sveščića. Posljednji list danas izgubljenoga sveščića mogao bi onda u ovakvoj Lučićevoju dataciji i redoslijedu sveščića pokriti prazninu u zasjedanjima Velikoga vijeća između ožujka i lipnja.

Može se činiti da Lučićev redoslijed sveščića i datuma, koji se izmjenjuju od jednoga zasjedanja Velikoga vijeća do drugoga, izgleda dosta uvjerljivo. Međutim, kada se uđe u sadržaj pojedinih odluka trogirskoga Velikoga vijeća u ta dva sveščića, dolazi do proturječja u slijedu pojedinih događaja, ali i zaključka da se suglasje uspostavlja kada se danas sačuvani sveščić zapisnika fizički i kronološki usidri neposredno ispred danas izgubljenoga sveščića iz 1315. i 1316. godine. A iz toga proizlazi zaključak da se odluke u danas sačuvanome sveščiću zapisnika trogirskih komunalnih vijeća kreću u rasponu od lipnja 1314. do 30. travnja 1315. godine i da se na njega izravno nadovezuju odluke iz danas izgubljenoga sveščića zapisnika koji je započinjao odlukom od 6. svibnja 1315. godine. Prikaz redoslijeda sveščića po Lučiću i našem prijedlogu razvidan je iz tablice.

Tablica 2. Redoslijed sveščićâ i kronologija prema Lučiću i prema autorima

Lučićev redoslijed i kronologija	Novi redoslijed i kronologija
izgubljeni sveščić (6. svibnja 1315. – 24. ožujka 1316.)	sačuvani sveščić (lipanj 1314. – 30. travnja 1315.)
sačuvani sveščić (lipanj 1316. – 30. travnja 1317.)	izgubljeni sveščić (6. svibnja 1315. – 24. ožujka 1316.)

Na drugačiju mogućnost datacije sačuvanoga sveščića zapisnika upućuje ponajprije XIII. indikcija u zapisu od 11. veljače.²⁵ Prema Lučićevoju dataciji ovdje bi se radilo o 1317. godini. No, uz godinu 1317. ide XV. indikcija, dočim XIII. indikcija odgovara 1315. godini. Naravno, uvijek je moguće da notar pogriješi indikciju, osobito kada se radi o prijelaznome razdoblju između jedne i druge indikcije ili godine. U Trogiru se u srednjemu vijeku koristio božićni stil za početak godine i rimska indikcija. U oba slučaja to je značilo da do promjene dolazi 25. prosinca, a kako se ovdje radi o prvome upisu u novoj godini (prethodni je zapis od 23. prosinca), moglo bi se pretpostaviti da je i ovdje notar pogriješio. Ipak, teško je vjerovati da je notar pogriješio za dvije indikcije jer kada notari pogriješe indikciju, obično to bude odstupanje od jedne in-

²⁵ HR-MGT, fol. 11.

dikcije. Ovdje je, pak, razlika u dvije indikcije, što upućuje na zaključak da notar nije pogriješio i da se radi o prijelazu iz 1314. u 1315. godinu, tj. o prijelazu s XII. na XIII. indikciju.

Kada se tome pridodaju i drugi primjeri vezani uz kronološki slijed pojedinih zbivanja, postavka o datiranju sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća u 1314. i 1315. godinu postaje još uvjerljivija. Jedan je od takvih primjera zapis od 19. srpnja koji je Lučić datirao u 1316. godinu. Za taj dan kancelar je u zapisnik unio kako su potestat Matej Zorijev i Kurija pregledali jednu zadarsku bilježničku ispravu od 24. lipnja 1314. godine zajedno s pismom zadarskih vlasti kojim se jamčila autentičnost isprave.²⁶ Desača, kći pokojnoga Jakova Cocote iz Trogira, tom je ispravom dala punomoć mužu Zanciju Ivana Zancijeva iz Zadra da ode u Trogir i u njezino ime rješava neke sudske sporove koje ima ili tek namjerava voditi na trogirskome sudu. Uz to, Zancije je ispravom ovlašten preuzeti određene prihode od Desačinih nekretina u Trogiru i njegovu kotaru i otuđivati ih na bilo koji način. Sve to pokazuje da je Zancijev polazak iz Zadra u Trogir trebao uslijediti odmah po sastavljanju isprave, a ne dvije godine nakon toga. Stoga se kudikamo vjerojatnijim čini scenarij po kojemu je Zancije ubrzo nakon sastavljanja isprave u Zadru 24. lipnja 1314. godine krenuo prema Trogiru gdje se zatječe kada mu Kurija 19. srpnja iste, tj. 1314. godine odobrava prodaju ženine imovine.

Treći pokazatelj datiranja sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća u 1314. i 1315. godinu je Jan Petar (*Ian Petrus* ili *Iamperus*) iz Venecije, koji je određeno vrijeme bio zamjenik (*miles et sotius*) potestata Mateja Zorijeva. Njega Vijeće 25. svibnja 1315. godine imenuje admiralom i zapovjednikom trogirске vojske, a iz Lučićeve bilješke vidi se da je on u tome trenutku već bio potestatov zamjenik.²⁷ Po Lučićevoj kronologiji Jan Petar ponovno se spominje u sačuvanome sveščiću zapisnika 13. kolovoza 1316. godine kada se u Vijeću, između ostaloga, iznosi i prijedlog potestata Mateja Zorijeva da mu se imenuje zamjenik koji bi trebao rješavati sudske sporove i obavljati druge poslove iz nadležnosti potestatova zamjenika. Po tome prijedlogu Vijeće onda za potestatova zamjenika izabire Jana Petra iz Venecije na rok od jedne godine. Slijed događaja ispravniji je kada se sačuvani sveščić premjesti ispred izgubljenoga. Po tome bi onda izbor Jana Petra za potestatova zamjenika u Velikome vijeću bio proveden 13. kolovoza 1314. godine. Znakovita je pritom i formulacija u istome zapisu koja kaže da Jan Petar poslove koji spadaju u djelokrug potestatova zamjenika može obavljati "od sada" (*ex nunc*), tj. od trenutka njegova izbora u Vijeću, što ne bi bilo u suglasju da je riječ o 1316. godini. Dakle, Vijeće izabire Jana Petra za potestatova zamjenika 13. kolovoza 1314. godine, a kao takav 25. svibnja 1315. godine postaje admiral i zapovjednik trogirске vojske.

Sljedeći primjer odnosi se na odluku koja je po Lučićevoj kronologiji usvojena 15. travnja 1317. godine. Zapis s toga zasjedanja otkriva da je u Vijeću, između ostaloga,

²⁶ HR-MGT, fol. 1-1v.

²⁷ HR-AHAZU-Notae, fol. 8v: "*Ian Petrus de Venetiis, socius et miles, sit amiralia et conductor exercitus Traguriensis cum omnimoda potestate.*"

bila predložena rasprava o nadolazećem kapitulu franjevaca provincije Slavonije, koji se trebao održati u Trogiru i stvarima koje je u vezi s tim trebalo napraviti.²⁸ Kada se sačuvani sveščić premjesti ispred izgubljenoga sveščića, ova odluka potječe od 15. travnja 1315. godine pa su se u dogledno vrijeme franjevci iz samostanâ u okviru provincije Slavonije počeli okupljati u Trogiru. U međuvremenu, krajem svibnja 1315. godine dolazi do rušenja trogirskoga franjevačkoga samostana, a 1. lipnja 1315. godine sastavlja se već spomenuta isprava kojom trogirski franjevci dobivaju na korištenje benediktinski samostan sv. Ivana Krstitelja. Znakovito je uočiti da sastavljanju isprave prisustvuje i tadašnji ministar franjevačke provincije Slavonije Antun iz Pule (kasnije pulski biskup), čiji se dolazak u Trogir onda lijepo povezuje s održavanjem kapitula.²⁹

Na novu kronologiju ukazuje i primjer povezan s odlukom Velikoga vijeća od 8. lipnja 1315. godine. Odluka je bila upisana u danas izgubljeni sveščić zapisnika iz 1315. i 1316. godine, ali sačuvana je u okviru Lučićeve ostavštine.³⁰ Toga dana potestat Matej Zorijev predložio je Velikome vijeću raspravu o izboru novoga upravitelja s rokom službe od jedne godine. Međutim, Veliko vijeće ponovno izabire Mateja za potestata, i to za idućih pet godina, potvrđujući ga istodobno za “vječnoga kapetana grada i puka”. Iz zapisa se na prvi pogled zamjećuje da se o prijedlogu izjasnilo 125 vijećnika (100 za i 25 protiv odluke). To znači da je Vijeće tada moglo imati i više od 125 članova jer se rijetko događa da zasjedanjima prisustvuju svi članovi Velikoga vijeća. Problem je u tome što taj broj uvelike odudara od uobičajenoga broja članova trogirskoga Velikoga vijeća koje je moglo imati do 80 članova.³¹ Međutim, diskrepanciju je lako moguće objasniti kada se sačuvani sveščić zapisnika premjesti ispred onoga izgubljenoga. Naime, u sačuvanome sveščiću odluka nalazi se i zapisnik sa zasjedanja Velikoga vijeća koje je po Lučiću održano 19. ožujka 1317. godine. Vijeće tada, između ostaloga, odlučuje i o prijedlogu potestata Mateja Zorijeva za popunjavanjem Vijeća i povećanjem broja njegovih članova. U prvome slučaju radilo se o tome da su u frakcijskim sukobima iz grada protjerani i pojedini članovi Velikoga vijeća koji su podržavali Marina Andrijina, što je Matej Zorijev pokušao iskoristiti i popuniti Vijeće svojim pristalicama do zakonski propisanoga broja od najviše 80 vijećnika.³² Drugi prijedlog išao je, pak, za sveukupnim povećanjem broja vijećnika iznad statutom propisanih 80

²⁸ HR-MGT, fol. 14v-15.

²⁹ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 324, str. 397-399.

³⁰ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 46-46v. Usporedi: Lucio, *Memorie*, 155; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 326, str. 401.

³¹ Broj od najviše 80 članova trogirskoga Velikoga vijeća bio je i zakonski utvrđen odredbom statuta, što se najbolje vidi iz odluke Velikoga vijeća od 22. svibnja 1340. godine kada se ta statutarna odredba ukida i kada se određuje da Vijeće može imati i više od 80 članova. Vidi: HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 411-412. Usporedi: Lucio, *Memorie*, 227; Tadija Smičiklas, ur., *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. X (Zagreb: Jazu, 1912), dok. 387, str. 551-552.

³² U sačuvanim iskazima svjedoka iz papinske istrage o rušenju franjevačkoga samostana, koja je provedena u lipnju 1319. godine, navodi se i sljedeće: “*Quod Matheus desulauerat clericos et laycos, uidelicet Kasarizzam archidiaconum, Lampridium primicerium, Marinum Amblasii, Ioannem Castrafoci, Cepregnam, Marinum Iuri, Dominicum Carli et Albertum domini Marini Andree, canonicos ecclesie Traguriensis. Et de laycis nobiles et potentes ciues dominos Simeonem comitis Marini, Marinum Andree, Danielelem Iacobi, filios Duymi Domiche, filios Amblaxii, Iouem Desse, filium Gausigne et alios*

članova, a cilj je iz Matejeve pozicije u osnovi bio isti: dovesti u Vijeće što više svojih ljudi i učvrstiti si poziciju. Bilo bi interesantno znati kako se u Vijeću vodila rasprava o ovim prijedlozima, ali u Trogiru su se u zapisnike unosile samo odluke tako da to ostaje nepoznanica. Bilo kako bilo, Vijeće tada jednoglasno odlučuje da potestat može popuniti Vijeće do broja od 80 vijećnika vodeći računa o odredbi statuta, ali i da može povećati broj vijećnika iznad statutom propisanoga broja kako mu se bude htjelo.³³ Baš kao u prethodnim primjerima i ovdje slika postaje mnogo jasnija kada se sačuvani sveščić zapisnika premjesti ispred onoga izgubljenoga. Po tome je Vijeće 19. ožujka 1315. (a ne 1317. godine) donijelo odluku o popunjavanju Vijeća novim članovima i povećanju broja vijećnika iznad zakonski propisanoga, a onda je 8. lipnja 1315. godine za Matejev reizbor glasovalo 125 vijećnika. Povrh toga, ovakav kronološki red otkriva i da se u zapisima prije odluke o povećanju broja vijećnika od 19. ožujka 1315. godine javlja manji broj vijećnika od statutom propisanih 80, a nakon toga počinje se javljati i više od 80 vijećnika koji prisustvuju zasjedanju Velikoga vijeća.³⁴

I konačno, kada se sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća premjesti ispred onoga izgubljenoga, novu kronologiju potvrđuju i zbivanja iz travnja i svibnja 1315. godine. Po Lučićevoj kronologiji zbivanja nije bilo moguće objasniti kako to da u svibnju 1315. godine banova vojska kreće prema Trogiru, pri čemu Veliko vijeće imenuje četveročlani odbor koji zajedno s potestatom i desetoricom vijećnika dobiva svu vlast, a onda se u travnju 1317. godine nailazi na praktično istu situaciju: isti četveročlani odbor zbog novoga ratnoga stanja naređuje zatvaranje svih otvora na zidinama i određuje da će sva šteta koja nastane zbog Šubića biti naplaćena prodajom imovine pristalica frakcije Marina Andrijina. No, kada se sačuvani sveščić zapisnika premjesti ispred izgubljenoga sveščića, stvari postaju u potpunosti jasne. U travnju 1315. godine neki familijar kneza Pavla II. vraća jedno trogirsko poslanstvo, a onda 22. travnja 1315. godine isti familijar uručuje Trogiranima u Velikome vijeću pismo s nekim zahtjevom kneza Pavla II. Ne zna se što je knez tražio od Trogirana, ali njegov zahtjev rezultirao je imenovanjem četveročlanoga odbora koji je trebao pripremiti odgovor na knežev zahtjev. U odbor tada ulaze Franjo Valentinov, Marko Iulle, Dessa

quamplures nobiles et potentes ciues ipsius ciuitatis quasi pro maiori parte nobiles et sapientiores, doctiores et seniores.” Vidi: HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 71-71v. Usporedi: Lucio, *Memorie*, 159.

³³ HR-MGT, fol. 12: “...*Item quid placet et videtur dicto consilio prouidere fatiendum super restaurando uel augmentando numerum consiliariorum dicte ciuitatis ... Item facto simili partito super secunda placuit omnibus de dicto consilio quod dictus potestas cum quibus uoluerit possit numerum consiliariorum adimplere secundum statuti et augmentare prout sibi placuerit...*”

³⁴ Naravno, broj vijećnika koji glasuju ne javlja se u svakoj zabilježenoj odluci, nego samo onda kada se provodi tajno glasovanje ubacivanjem kuglica u žare. U zapisima u kojima se broj vijećnika spominje nailazi se na sljedeće stanje: 26. srpnja 1314. godine glasovala su ukupno 64 vijećnika, 9. kolovoza iste godine 53 vijećnika, 13. kolovoza 35 vijećnika, 19. kolovoza 67 vijećnika, 23. kolovoza 61 vijećnik i 28. rujna 1314. godine 57 vijećnika. Nakon odluke od 19. ožujka 1315. godine, kada se usvaja prijedlog o povećanju broja vijećnika iznad statutom propisanih 80 članova Velikoga vijeća, po Lučićevim bilješkama iz danas izgubljenoga sveščića susreće se sljedeći broj vijećnika: 8. lipnja 1315. godine glasuje 125 vijećnika, a 26. prosinca iste i 8. ožujka 1316. godine po 90 vijećnika. Izuzetak je zapis od 11. veljače 1315. godine kada su glasovala 83 vijećnika, ali to bi moglo ukazivati na Matejev pokušaj da i prije formalne procedure i podnošenja prijedloga u Vijeću poveća broj vijećnika svojim ljudima.

Bastijev i Ciprijan Marinov.³⁵ U međuvremenu je situacija u potpunosti eskalirala pa 30. travnja 1315. godine (a ne 1317. kao što je po Lučićevoj kronologiji) Vijeće imenuje isti četveročlani odbor koji nalaže hitno zatvaranje otvora na zidinama i donosi odluku da će se eventualne štete koje nastanu zbog kneza Pavla II. naplatiti prodajom imovine nekolicine pristalica Marina Andrijina.³⁶ Ne znamo što se konkretno događalo sljedećih dana, ali nije bez razloga što Vijeće 6. svibnja 1315. godine, očito u iščekivanju banove vojske, prepušta svu vlast potestatu, desetorici vijećnika i onome istome četveročlanom odboru koji se dva puta javlja u odlukama iz travnja 1315. godine (Franjo Valentinov, Marko Iulle, Dessa Bastijev i Ciprijan Marinov). Slijede odluke od 24. svibnja (kada se zbog bana, koji traži *cartam albam*, donosi odluka o rušenju franjevačkoga samostana) i 25. svibnja 1315. godine (kada zamjenik potestata Jan Petar postaje admiral i zapovjednik trogirске vojske i kada se svima zabranjuje govoriti o banovu zahtjevu da se Matej odrekne funkcije potestata i napusti grad).

Kada se sve dosad rečeno uzme u obzir, nema nikakve sumnje da bi sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća, koji je Lučić datirao u 1316. i 1317. godinu, trebalo premjestiti ispred izgubljenoga sveščića i datirati 1314. i 1315. godinom. Po tome bi nova kronologija izgledala ovako:

Tablica 3. Novi kronološki red

(Datumi koji su uvučeni prema sredini predstavljaju danas sačuvani sveščić)

Novi kronološki red	Položaj u Lučićevu kronološkom redu
iunii 1314	iunii 1316
17. lipnja 1314.	17. lipnja 1316.
17. srpnja 1314.	17. srpnja 1316.
19. srpnja 1314.	19. srpnja 1316.
20. srpnja 1314.	20. srpnja 1316.
26. srpnja 1314.	26. srpnja 1316.
2. kolovoza 1314.	2. kolovoza 1316.
9. kolovoza 1314.	9. kolovoza 1316.
10. kolovoza 1314.	10. kolovoza 1316.
13. kolovoza 1314.	13. kolovoza 1316.
19. kolovoza 1314.	19. kolovoza 1316.
23. kolovoza 1314.	23. kolovoza 1316.
9. rujna 1314.	9. rujna 1316.
28. rujna 1314.	28. rujna 1316.
21. listopada 1314.	21. listopada 1316.
2. studenoga 1314.	2. studenoga 1316.

³⁵ HR-MGT, fol. 15v.

³⁶ Rački, "Notae", 229.

25. studenoga 1314.	25. studenoga 1316.
7. prosinca 1314.	7. prosinca 1316.
23. prosinca 1314.	23. prosinca 1316.
11. veljače 1315.	11. veljače 1317.
3. ožujka 1315.	3. ožujka 1317.
19. ožujka 1315.	19. ožujka 1317.
5. travnja 1315.	5. travnja 1317.
15. travnja 1315.	15. travnja 1317.
22. travnja 1315.	22. travnja 1317.
30. travnja 1315.	30. travnja 1317.
6. svibnja 1315.	6. svibnja 1315.
24. svibnja 1315.	24. svibnja 1315.
25. svibnja 1315.	25. svibnja 1315.
27. svibnja 1315.	27. svibnja 1315.
7. lipnja 1315.	7. lipnja 1315.
8. lipnja 1315.	8. lipnja 1315.
8. srpnja 1315.	8. srpnja 1315.
25. srpnja 1315.	25. srpnja 1315.
7. kolovoza 1315.	7. kolovoza 1315.
29. kolovoza 1315.	29. kolovoza 1315.
4. rujna 1315.	4. rujna 1315.
25. rujna 1315.	25. rujna 1315.
27. rujna 1315.	27. rujna 1315.
4. listopada 1315.	4. listopada 1315.
15. listopada 1315.	15. listopada 1315.
7. studenoga 1315.	7. studenoga 1315.
24. studenoga 1315.	24. studenoga 1315.
3. prosinca 1315.	3. prosinca 1315.
26. prosinca 1315.	26. prosinca 1315.
26. siječnja 1316.	26. siječnja 1316.
22. veljače 1316.	22. veljače 1316.
28. veljače 1316.	28. veljače 1316.
5. ožujka 1316.	5. ožujka 1316.
7. ožujka 1316.	7. ožujka 1316.
8. ožujka 1316.	8. ožujka 1316.
24. ožujka 1316.	24. ožujka 1316.

Trogir u drugom desetljeću 14. stoljeća

Usidravanjem sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća ispred izgubljenoga sveščića zapisnika i njegovim datiranjem u 1314. i 1315. godinu nameće se pitanje koje su implikacije nove kronologije na zbivanja u Trogiru i na širem području tijekom drugoga desetljeća 14. stoljeća i što zapisnici trogirskih komunalnih vijeća mogu o tome reći. S ciljem da se ponudi zadovoljavajući odgovor na to pitanje, valja poći od postavke da se kao lajtmotiv zapisnika trogirskih komunalnih vijeća ovoga vremena javlja nešto što se može definirati kroz sintagmu frakcijskih sukoba. U ovome konkretnom slučaju riječ je o tipu frakcijskih borbi tipičnih za talijanski urbani kontekst. Političko uređenje talijanskih komuna bilo je prvenstveno obilježeno političkom nestabilnošću, koja je za posljedicu imala u prosjeku vrlo učestalu pojavu frakcijskih sukoba, koji su se vodili isključivo radi stjecanja vlasti, odnosno političke moći potrebne za uspostavu dominacije nad zajednicom. Upravo se to odvijalo u Trogiru u više navrata kroz čitavo 14. stoljeće kao nastavak onoga što se odvijalo u ovdje razmatranome periodu.³⁷

Svakako valja napomenuti da je trogirski primjer pritom najpoznatiji zahvaljujući prije svega raznovrsnosti trogirске izvorne građe koja je do nas dospjela posredstvom Ivana Lučića. Međutim, to ne znači da sličnih primjera nije bilo i u drugim istočnojadranskim gradovima, samo što se u njima to ne vidi tako jasno kao u Trogiru. Za druge istočnojadranske gradove mnogo je manje takve izvorne građe koja bi omogućila pogled u frakcijske sukobe i njihovu dinamiku.³⁸ Izvorni materijal koji je sačuvan za srednjovjekovne gradove na istočnojadranskoj obali uglavnom ulazi u kategoriju krajnje shematiziranih bilježničkih spisa iz kojih je teško uopće nazrijeti, a kamoli preciznije pratiti takve sukobe u gradovima. Pisani tragovi prošlosti koji bi mogli biti korisni za razmatranje frakcijskih sukoba u istočnojadranskim gradovima – kao što su, primjerice, kronike, pisma, upute poklisarima (*commissiones*) ili sudski zapisnici, osobito iskazi svjedoka – gotovo su nepostojeći. U tu skupinu izvora, izuzev Dubrovnika, spadaju i zapisnici pojedinih vijeća u istočnojadranskim gradovima pa je zbog

³⁷ Usp. Patrick Lantschner, "Revolts and the Political Order of Cities in the Late Middle Ages", *Past and Present* 225 (2014): 3-46; Marco Gentile, "Factions and parties: problems and perspectives", u: *The Italian Renaissance State*, ur. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 304-322. O frakcijskim sukobima u Trogiru ovoga perioda pisali su već: Irena Benyovsky Latin, "Politički sukobi u srednjovjekovnom Trogiru i njihov utjecaj na posjedovne odnose u gradu", u: *Hereditas rerum croaticarum ad honorem Mirko Valentić*, ur. Alexander Buczynski et al. (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003), 44-51; Irena Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009), 26-41; Nada Klaić, *Povijest grada Trogira. Javni život grada i njegovih ljudi* (Trogir: Muzej grada Trogira, 1985), 214-229, 247-256, 289-295, 324-359; Zdravka Jelaska Marijan, "Ustrojstvo društva u srednjovjekovnom Trogiru", *Povijesni prilozi* 20 (2001), br. 20: 43 i *passim*.

³⁸ Za splitski slučaj iz perioda od 1398. do 1402. godine vidi: Grga Novak, *Povijest Splita*, sv. I: *Od prehistorijskih vremena do definitivnog gubitka pune autonomije 1420. god.* (Split: Matica hrvatska, 1957), 210-226. Osim toga, progonstva iz Splita zabilježena su 1411., 1413. i 1418. godine, dočim su u Šibeniku zabilježena progonstva 1409. i 1412. godine. Vidi: Lucio, *Memorie*, 398-399, 401-403, 415-416. Za rapski slučaj iz 1404. godine vidi: Ferdo Šišić, "Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga", *Vjestnik kraljevskog Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* VI (1904): 38.

svoga toga i slika o frakcijskim sukobima u tim gradovima kudikamo lošija nego je to slučaj s talijanskim gradovima.³⁹

Jedan od pisanih tragova prošlosti koji nudi uvid u sukob trogirskih frakcija iz drugoga desetljeća 14. stoljeća iskazi su svjedoka iz papinske istrage koja je provedena u lipnju 1319. godine radi utvrđivanja činjenica i okolnosti u kojima je došlo do uništenja trogirskoga franjevačkoga samostana krajem svibnja 1315. godine.⁴⁰ Iz njih se nazire da se neprijateljstvo među pojedinim frakcijama u gradu jasno počelo manifestirati nakon što je proveden izbor za čelne političke funkcije (sudsku ili konzulsku) u gradu, kada je prevagu između Mateja Zorijeva i Marina Andrijina odnio ovaj prvi. Marin se s time očito nije mogao pomiriti pa je zabilježeno da je zajedno sa svojom pratnjom (*comitiua*) u općinskoj palači ubio gradskoga kancelara i ranio dvojicu konzula, što je proizvelo opću uznemirenost u gradu. Shodno tome, krnja vlast pod vodstvom Mateja Zorijeva protjerala ga je iz grada s novčanom kaznom. Imajući u vidu Marinovu povezanost s banom Mladenom II., čijoj je političkoj mreži svakako pripadao, ne čudi ovako blaga kazna s obzirom na to da je tehnički počinio zločin protiv vlasti, a to se u srednjemu vijeku redovito kažnjavalo smrću. Međutim, ovdje se radilo o specifičnim okolnostima u kojima obojica zapravo djeluju u ime svoje frakcije, odnosno interesne skupine, pa je naizgled osobni poraz Marina Andrijina ujedno bio poraz cijele grupacije. Osim toga, jasno je da je Marin napustio grad zajedno sa svojom pratnjom, a ne sam. U tome turbulentnom trenutku Matej Zorijev izabran je za kapetana i rektora grada kako bi se stabilizirala situacija.⁴¹ Ivan Lučić smatra da se ovaj incident morao dogoditi negdje prije 29. studenoga 1311. godine kada se Matej Zorijev prvi put službeno navodi kao generalni kapetan puka, zajedno s konzulima Franjom Valentinovim i Grgurom Lukinim.⁴² Međutim, s obzirom na to da se Matej Zorijev, Franjo

³⁹ Izuzev zapisnika srednjovjekovnih trogirskih komunalnih vijeća, koji su već spomenuti, i zapisnika dubrovačkih vijeća, koji su počevši od 1301. godine sačuvani u najvećemu broju, iz srednjovjekovnoga razdoblja do nas je uspio doći još samo ulomak zapisnika splitskih vijeća od 1352. do 1354. i od 1357. do 1359. godine, zatim ulomak korčulanskih zapisnika od 1398. do 1404. godine te ulomak zadarskih zapisnika od 1442. do 1480. i 1487. do 1504. godine. Osim njih sačuvano je i par odluka rapskoga Velikoga vijeća. Za objavljene zapisnike dubrovačkih vijeća vidi: *Libri reformationum* I-V, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. X (1879), XIII (1882.), XXVII (1895.), XXVIII (1896.), XXIX (1897.); Nella Lonza, Zdravko Šundrica, ur., *Odluke dubrovačkih vijeća 1390.-1392.* (Zagreb; Dubrovnik: HAZU; Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, 2005); Nella Lonza, ur., *Odluke dubrovačkih vijeća 1395.-1397.* (Zagreb; Dubrovnik: HAZU; Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, 2011). Mihajlo Dinić, ur., *Odluke veća Dubrovačke Republike I, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/15 (Beograd: SANU, 1951); Mihajlo Dinić, ur., *Iz dubrovačkog arhiva, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/17 (Beograd: SANU, 1957), 3-24; Mihajlo Dinić, ur., *Odluke veća Dubrovačke Republike II, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/21 (Beograd: SANU, 1964). Za splitske zapisnike vidi: Jakov Stipišić, Miljen Šamšalović, ur., "Zapisnici Velikog vijeća grada Splita. Libri maioris consilii civitatis Spalati, 1352-1354, 1357-1359", *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU* 12 (1982): 63-266. Korčulanski (Muzej grada Korčule) i zadarski (Znanstvena knjižnica Zadar) zapisnici vijeća do danas nisu objavljeni. Dvije odluke rapskoga Velikoga vijeća iz 1321. i 1325. godine vidi u: Giuseppe Praga, "Baiamonte Tiepolo dopo la congiura", *Atti e memorie della societa Dalmata di storia patria* 1 (1926): 94-95, 99-100.

⁴⁰ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 70-73v.

⁴¹ O svemu ovome vidi: HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 72v.

⁴² Lucio, *Memorie*, 150.

Valentinov i Grgur Lukin navode kao konzuli 1310. godine, bez konkretnoga datuma, dok istovremeno postoji zapis od 23. listopada 1310. godine po kojemu su konzuli Marin Bertanov, Nikola Kažotov i Danijel Jakovljević, nejasno je koju je dvojicu konzula Marin zapravo ranio.⁴³ Teško je pouzdano reći koji je sastav bio prije, no vjerojatno spomenuta trojka od 23. listopada 1310. godine kronološki dolazi prije Mateja, Franje i Grgura. Tko je završio ranjen i u kojim okolnostima za sada ostaje pod upitnikom, ali ipak se može pretpostaviti da je do spomenutoga obračuna i Marinova egzila došlo prije 29. studenoga 1311. godine.

Nakon nekoga vremena Marin Andrijin vratio se u Trogir sa svojim pristašama, no kako tvrde svjedoci u papinskoj istrazi, u jednome je trenutku opet napustio grad. Naime, Marin Andrijin je po povratku očito proveo određeno vrijeme u gradu, ali nije mogao prihvatiti činjenicu da je u međuvremenu Matej učvrstio svoju vlast i svojevóljno je otišao iz grada zajedno sa svojim prijateljima i rođacima.⁴⁴ Lučić u *Svjedočanstvima* piše kako je drugi Marinov odlazak iz grada uslijedio prije 20. listopada 1313. godine kada je Matej bio potestat i kapetan bez konzula.⁴⁵ Međutim, Lučić u svojim bilješkama donosi informacije samo za 20. listopada 1312. godine kada je Matej Zorijev zabilježen kao kapetan, ali bez konzula.⁴⁶ S druge strane postoji još jedan važan detalj koji Lučić nije uzeo u obzir, a možda je s vremenom i zaboravio na nj s obzirom na to s kolikom je količinom podataka svojevremeno morao izići na kraj. Naime, u iskazima svjedoka iz 1319. godine na jednome se mjestu ističe kako je Veliko vijeće, netom nakon što je Matej proglašen kapetanom, izabralo novoga potestata, uz kojega su kapetan Matej te konzuli Grgur i Franjo zadržali svoje funkcije.⁴⁷ Tu se posve sigurno radilo o potestatu Pilateru Rambertovu de Monte Luponis (Montelupone, Marche) čiji je vikar (zamjenik) bio Rajnerije Manfredov de Ripa Transonis (Ripatransone, Marche). Njihov se mandat, na temelju informacija iz sudskih spisa, može otprilike smjestiti negdje između travnja i srpnja 1312. godine iako je vjerojatno da im je vlast započela nešto prije travnja, odnosno završila nešto poslije srpnja iste godine.⁴⁸

U sudskim spisima Marin Andrijin navodi se u gradu 24. ožujka 1312. godine ako je datacija samoga zapisa točna.⁴⁹ Ukoliko ga je upravo dolazak potestata Pilatera ponukao na povratak, onda bi njegova prisutnost u Trogiru implicirala da su Pilater i Rajnerije na vlasti barem od ožujka 1312. godine. Možda je svrha njihova angažmana bila u mirenju između Marina Andrijina i Mateja Zorijeva, ali ako to i jest bio cilj, na kraju nije proveden. Naime, iskazi svjedoka dalje tvrde da je Pilater u jednome trenutku otišao iz grada i prepustio upravu svojemu zamjeniku Rajneriju. Matej je takvu situaciju iskoristio, oružjem potjerao Rajnerija iz grada i preuzeo vlast samostalno sa

⁴³ Rački, "Notae", 224; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 223, str. 266.

⁴⁴ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 73.

⁴⁵ Lucio, *Memorie*, 150.

⁴⁶ HR-AHAZU-Notae, fol. 41. Usporedi: Rački, "Notae", 225.

⁴⁷ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 72v; Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 45, str. 138.

⁴⁸ Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 46, str. 137-138; dok. 51, str. 144-149.

⁴⁹ Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 18, str. 392.

svojim pristašama.⁵⁰ Dakle, tenzije su se samo povećale pa bi potonji ishod izgledno bio i motiv Marinu Andrijinu da opet napusti grad shvativši da mu nije u interesu boraviti u Trogiru dok Matej drži poluge vlasti. Zapravo, u malenim zajednicama konflikt nikome zaista ne može biti u interesu pa ne bi čudilo da su se svjesno prvo okrenuli mirnome rješenju kavge, odnosno Pilaterovu izboru za potestata. Bilo kako bilo, vrlo je vjerojatno da je ovaj događaj bio okidač Marinu Andrijinu za drugi odlazak iz grada, koji bi se po svemu sudeći trebao smjestiti neposredno nakon srpnja 1312. godine. U ovu bi svrhu mogla biti znakovita i već spomenuta Lučićeva bilješka za 20. listopada 1312. godine iz koje proizlazi da je tada Matej bio kapetan bez konzula pa bi se cijeli događaj mogao načelno smjestiti negdje između srpnja i listopada 1312. godine.

Nakon što se Matej istovremeno riješio i Rajnerija i frakcije Marina Andrijina, mogao se upustiti u daljnju konsolidaciju svoje vlasti koja je, kako se to vidi iz izvora, podrazumijevala uzimanje naslova potestata. Najraniji izravni spomen Mateja kao potestata potječe iz jednoga pisma mletačkoga dužda Ivana Superancija od 8. svibnja 1313. godine u kojemu obavještava trogirsku vlast da je odobrio određene ekonomske olakšice trogirskim trgovcima u Veneciji, sukladno njihovoj prethodnoj zamolbi.⁵¹ S druge strane, posljednji sačuvani sudski zapis iz 1313. godine, onaj od 12. veljače, i dalje navodi Mateja kao kapetana koji donosi presudu zajedno s osam članova Kurije.⁵² Sve to govori da je Matej uzeo naslov potestata negdje između sredine veljače i kraja travnja 1313. godine.

Sljedeća promjena u njegovoj vladarskoj tituli zabilježena je 24. rujna 1313. godine, kako se to vidi iz Lučićevih bilješki gdje se Matej navodi kao potestat i “vječni kapetan grada i puka”.⁵³ To bi moglo sugerirati da je svoj položaj na neki način dao formalizirati između svibnja i rujna 1313. godine ili čak neposredno prije svibnja, baš kao što je u nekim drugim okolnostima 8. lipnja 1315. godine izvršen njegov reizbor za potestata i “vječnoga kapetana”.⁵⁴ Potonju tvrdnju nije moguće potvrditi izvorima, ali moglo bi se raditi o tome da je Matej stvarnu političku vlast pokušao pretvoriti u političku moć *de iure*. Iako Matejev slučaj predstavlja svojevrsni presedan u političkoj realnosti srednjovjekovne Dalmacije, barem na temelju onoga što se može zaključiti iz sačuvane izvorne građe, u susjednoj Italiji takvi su pojedinci (*signori*) predstavljali sve češću pojavu od kraja 13. stoljeća.⁵⁵

⁵⁰ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 70v, 73.

⁵¹ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 275, str. 334-335.

⁵² Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 99, str. 470-472.

⁵³ Rački, “Notae”, str. 225.

⁵⁴ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 46-46v. Usporedi: Lucio, *Memorie*, 155; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 326, str. 401. Pritom treba istaknuti da se, polazeći od zapisa u Lučićevoj ostavštini, u svim prijepisima odluke od 8. lipnja 1315. godine navodi da je Matej reizabran za potestata na pet godina. S druge strane, iz zapisa u Lučićevim bilješkama proizlazi da se radilo o roku od 10 godina. Vidi: HR-AHAZU-Notae, fol. 9. Usporedi: Rački, “Notae”, str. 226.

⁵⁵ Usporedi: Philip J. Jones, “Communes and Despots: The City State in Late-Medieval Italy”, *Transactions of the Royal Historical Society* 15 (1965): 71-96.

Prve daljnje vijesti o Matejevoj vlasti potječu iz veljače i ožujka 1314. godine kada Matej imenuje Marina Astulfina iz Hvara za svoga punomoćnika u Veneciji, odnosno kada Matej jamči Veneciji da će se neki Hvarani pridržavati mletačkih uputa.⁵⁶ Naime, Hvar je u tome trenutku pod mletačkom kontrolom, zbog čega je Lučić pretpostavljao da je Matej preko Hvara nastojao ostvariti bolje odnose s Venecijom.⁵⁷ Svakako mu je bila potrebna podrška snažnije političke sile kako bi preživio u srazu s banom Mladenom, a bilo je samo pitanje trenutka kada će ban osobno reagirati na cijeli niz događaja u Trogiru. Međutim, iz izvora je razvidno da je ban Mladen u isto vrijeme vodio pregovore s Venecijom o mirovnome sporazumu, nakon kojih su on i njegova braća Juraj II. i Pavao II. primili mletačko građanstvo 28. ožujka 1314. godine.⁵⁸

Od toga perioda pa sve do jeseni 1317. godine Matej vlada gradom kao potestat i kapetan, u čemu mu je glavnu prepreku predstavljalo djelovanje frakcije Marina Andrijina, odnosno podrška koju su imali od bana Mladena II. i Šibenika. Pritom se nameće pitanje koju je ulogu u zbivanjima od 1310. do svibnja 1313. godine mogao imati titularni trogirski knez Pavao II. Moglo bi se pretpostaviti da je Pavao tada još bio u dječjačkoj dobi, zbog čega je njegov položaj imao više funkciju kakve sinekure, a moguće je i da se upravo u tome krije odgovor na pitanje kako je moglo doći do čitavoga razvoja događaja u kojima je za trogirskoga potestata izabran čovjek iz grada, a ne stranac, i to na duži period. Naime, uloga gradskoga kneza kao osobe koja stvarno vlada, a drugima prepušta samo upravu nad gradom, bila je u ovim trenucima nevidljiva, dočim je ban Mladen II. bio okupiran Zadrom i pregovorima s Mlečanima. Stoga je sasvim izgledno da je u ovakvim okolnostima proizveden svojevrsni vakuum moći koji je otvorio prostor za frakcijske sukobe i uspješan politički uspon Mateja Zorijeva.

Polazeći od dosadašnje datacije sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća, koja ga smješta u 1316. i 1317. godinu, ispada da praktično od ožujka 1314. pa sve do svibnja 1315. godine ne postoje nikakvi konkretni podaci o tijeku zbivanja u Trogiru. Međutim, kada se sačuvani sveščić datira u razdoblje od lipnja 1314. do 30. travnja 1315. godine, onda zaista sve ima kudikamo više smisla. Naime, po novoj kronologiji tijekom lipnja, srpnja i kolovoza 1314. godine odvijalo se burno političko ljeto, a jedna od aktualnih političkih tema odnosila se i na sukob između trogirskoga klera i biskupa, koji se iz nekoga razloga nije nalazio u Trogiru. Zbog toga mu je svjetovna vlast uputila poziv da se vrati i izmiri s klerom i da počne voditi računa o svojim prihodima jer će se oni inače utrošiti za radove na katedrali.⁵⁹ Istovremeno je došlo i do sukoba između klera i svjetovne vlasti u pitanju skupljanja crkvene desetine, do čega vjerojatno ne bi ni došlo da biskup nije prethodno napustio grad. Vlast je

⁵⁶ Šime Ljubić, ur., *Listine o odnosajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, knjiga I: od godine 960. do 1335. (Zagreb: JAZU, 1868), dok. 426, str. 274; dok. 429, str. 276-277; dok. 430, str. 277.

⁵⁷ Lucio, *Memorie*, 151.

⁵⁸ Ljubić, *Listine*, dok. 427, str. 274-275; dok. 431, str. 277-278.

⁵⁹ HR-MGT, fol. 4.

izabrala Ciprijana Marinova kao zajedničku osobu koja će prikupljati desetinu i držati ju kod sebe do biskupova povratka, na što je trogirski kler reagirao izbacivanjem ljudi iz crkava i odbijanjem služenja mise.⁶⁰ Čitav sukob otegao se sve do studenoga iste godine kada vlast opet apelira na biskupa da se vrati i napokon razriješi razmirice s klerom i kada Kaptol imenuje svoje punomoćnike za rješavanje sukoba.⁶¹ Biskup se u nekome trenutku očito vratio u Trogir jer u prosincu osobno traži od svjetovne vlasti da prisili kler na poslušnost biskupu, ali kako je u konačnici sukob razriješen, nije poznato. Zabilježeno je samo da Veliko vijeće prepušta rješavanje toga problema potestatu i četvorici vijećnika koje je trebalo izabrati za tu svrhu.⁶²

S druge strane, u lipnju 1314. godine započela je poblizhe neobjašnjiva epizoda s ankonitanskim represalijama prema Trogiru, koja se spominje u zapisnicima sve do lipnja 1315. godine.⁶³ Čini se da to nije imalo nikakvoga ozbiljnijega učinka na zbivanja u Trogiru i vjerojatno je utjecalo samo na to da dotadašnji potestatov zamjenik, Androkt iz Ancone, ne bude ponovno izabran na tu funkciju. Novi izbor za potestatova zamjenika pao je tako na Jana Petra iz Venecije 13. kolovoza 1314. godine.⁶⁴ Nastavno na misao da se Matej preko Hvara nastojao približiti Veneciji, Lučić je pretpostavio da je Jan Petar zapravo bio zapovjednik mletačke flote sa sjedištem u Hvaru.⁶⁵ Teško je to potvrditi, no ovako postavljeno može se uzeti kao relativno uvjerljiva radna pretpostavka. Sa sigurnošću se pak može tvrditi da je pod Matejevom upravom mletački utjecaj na Trogir uvelike porastao, što se moglo odraziti i na ključna kadrovska rješenja. Osim svega toga, Veliko vijeće i potestat u ljeto 1314. godine odlučuju izgraditi arsenal za smještanje općinskih brodova pa za tu namjenu određuju i lokaciju.⁶⁶

Od prosinca 1314. do svibnja 1315. godine i početka danas izgubljenoga sveščića zapisnika, djelovanje Velikoga vijeća poglavito je bilo usmjereno prema banu Mladenu II. i trogirskome knezu Pavlu II. Naime, 23. prosinca 1314. godine ban traži pomoćne snage u borbi protiv sinova Babonića, a već 11. veljače 1315. godine traži ih ponovno, ovoga puta protiv vojvode Nelipca i sinova Kurjakovih.⁶⁷ Treba napomenuti kako su ovo zapravo jedini ovakvi podaci koji se tiču potreba Šubića da vojno djeluju protiv svojih suparnika Babonića u srednjovjekovnoj Slavoniji, odnosno protiv svojih ključnih vazala vojvode Nelipca i Kurjakovih sinova te da promjene u dataciji ažuriraju postojeće poimanje vlasti bana Mladena II. Pođe li se od toga da je ban Mladen II. tek u ožujku 1314. godine uspostavio mirovni sporazum s Mlečanima, a već u prosincu 1314. godine morao se angažirati protiv Babonića, očito je čitavo razdoblje njegove vlasti bilo ispunjeno naslijeđenim problemima i strukturnim slabostima bribirskoga gospodstva koji su izbili na površinu nakon smrti bana Pavla I. u svibnju 1312. godi-

⁶⁰ HR-MGT, fol. 4-5.

⁶¹ HR-MGT, fol. 8v; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 307, str. 370-373.

⁶² HR-MGT, fol. 10.

⁶³ HR-MGT, fol. 6-7; Rački, "Notae", 226.

⁶⁴ HR-MGT, fol. 5v.

⁶⁵ Lucio, *Memorie*, 156.

⁶⁶ HR-MGT, fol. 16v, 2.

⁶⁷ HR-MGT, fol. 10v-11.

ne, a na koje on nije mogao imati potpunoga utjecaja, nego je nastojao obuzdati “požare” unutar vlastite jurisdikcije.⁶⁸ Sve to imalo je velikoga učinka na razvoj političkih zbivanja u Trogiru, pogotovo na kasnije prihvaćanje mletačke vlasti.

Sljedeći skup odluka povezan je s izmjerom i pokušajem prodaje pojedinih općinskih zemljišta. Prva je u tome sklopu odluka od 3. ožujka 1315. godine kada potestat i Kurija, po ovlaštenju Velikoga vijeća, izabiru povjerenstvo od sedam ljudi za izmjeru područja Divulja s ciljem da se precizno utvrdi što pripada općini, a što privatnim osobama. Nakon toga Vijeće je trebalo razmotriti hoće li općinske zemlje s toga područja prodati.⁶⁹ Mjesec dana kasnije, 5. travnja 1315. godine, u Vijeću se predlaže i prodaja Čiova, ali eventualna odluka o tome nije pribilježena.⁷⁰ Tri su moguća objašnjenja za ove poteze. Prvo, frakcijski sukobi i politička nestabilnost djeluju destimulirajuće na privredu pa je Matejeva vlast mogla imati potrebu da namakne novac prodajom pojedinih općinskih zemalja. Drugo, možda je vlast anticipirala skorašnju banovu reakciju i potrebu za novcem koji bi se utrošio za pripremu obrane ili jednostavno za kupnju mira s banom. I treće, možda je trogirski općina već otprije imala neki dug prema banu Mladenu, koji je onda iz nekoga razloga očekivao njegovu skorašnju otplatu. Drugo i treće objašnjenje polazilo bi od toga da je konkretan povod za prodaju općinskih zemljišta ležao u narušenim odnosima između Matejeve vlasti i bana Mladena koji su se s vremenom samo pogoršavali.

Činjenica da je 19. ožujka 1315. godine Vijeće prepustilo potestatu i njegovoj volji obnovu, odnosno povećanje broja vijećnika vrlo je indikativna u tom pogledu. Jasno je da je broj vijećnika – prema sačuvanim podacima o rezultatima glasovanja u cijelome ovom periodu – porastao nakon 19. ožujka 1315. godine, što pokazuje da je potestat popunio Vijeće ljudima po vlastitom nahođenju. Onda kada se Matej dao ponovno izabrati za potestata i “vječnoga kapetana” 8. lipnja 1315. godine, glasovalo je 125 vijećnika, a to je broj koji najmanje za trećinu odudara od 80 vijećnika koliko ih je najviše moglo biti temeljem odredbe tadašnjega Trogirskoga statuta.⁷¹ Međutim, već u odluci o slanju poklisara banu Mladenu, povodom njegova zahtjeva za pomoćnim snagama protiv Nelipca i Kurjakovića od 11. veljače 1315. godine, zabilježen je broj od 83 aktivna vijećnika.⁷² Stoga se treba zapitati je li Matej i prije slučaja iz lipnja 1315. godine obnavljao i povećavao broj vijećnika, što bi zapravo bilo posve očekivano s obzirom na tijek zbivanja. Drugim riječima, manipulacije s brojem vijećnika bile su usko povezane s procesom njegove političke samo-legitimacije jer je Vijeće jedina instanca koja može ozakoniti njegovu vlast na lokalnoj razini. Činjenica da postoji izravan spomen o tome 19. ožujka 1315. godine ukazuje na to da je možda došlo do

⁶⁸ Detaljnije o razdoblju vladavine bana Mladena II. vidi u: Damir Karbić, “Šubići Bribirski do gubitka nasljedne banske časti (1322.)”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 22* (2004): 19-25.

⁶⁹ HR-MGT, fol. 11v.

⁷⁰ HR-MGT, fol. 13v.

⁷¹ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 46-46v. Usporedi: Lucio, *Memorie*, 155; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 326, str. 401.

⁷² HR-MGT, fol. 11.

nekih vanjskopolitičkih promjena i to vrlo vjerojatno u odnosima s banom Mladenom, što mu je onda dalo konkretan povod za proširenje Vijeća i dodatnu konsolidaciju svoje pozicije unutar Trogira.⁷³ Dakle, može se reći da je upravo ban Mladen bio politički čimbenik čije je djelovanje u presudnoj mjeri utjecalo na način na koji je Matej ostvarivao političku (širenje Vijeća) odnosno ekonomsku ili novčanu konsolidaciju (prodaja općinskih zemljišta) svoje vlasti. Da stvari u tome pogledu ipak nisu tekle glatko, odražavaju sami zapisnici koji pokazuju da se krajem ožujka i u prvoj polovici travnja 1315. godine Vijeće ili uopće nije moglo sastati ili se sastalo, ali nije donijelo nikakve odluke.⁷⁴

Razvoj sukoba sa Šubićima može se pratiti od 22. travnja 1315. godine kada se u zapisnicima navodi da je neimenovani familijar kneza Pavla II. povukao neko trogirsko poslanstvo, odnosno da Vijeće mora odgovoriti na neki zahtjev rečenoga familijara, što je sve moralo biti izravno povezano sa knezom Pavlom II. i njegovim bratom banom Mladenom II.⁷⁵ Naime, toga dana izabran je četveročlani odbor (Franjo Valentinov, Marko Iulle, Dessa Bastijev i Ciprijan Marinov) koji je dobio ovlasti pripremiti odgovor kneževu familijaru, ali situacija se vrlo brzo pogoršala. Već 30. travnja 1315. godine imenuje se odbor *super bono statu ciuitatis* identičnoga sastava kao i prethodni, čiji je neposredni prioritet bio izdati zapovijed o zatvaranju svih otvora na zidinama u roku od tri dana. Ukoliko bi u novonastalim okolnostima knez Pavao II., hrvatski velikaši ili neke druge osobe koje se поближе ne preciziraju (*a comite Paulo vel per dominos contrate crovaticae vel per alias personas*) nanijeli kakvu štetu općini i trogirskim građanima, odšteta se trebala naplatiti iz imovine konfiscirane Marinu Andrijinu, trogirskome arhidakonu Kazarici, primiceriju Lamprediju te kanonicima Ivanu Petru Kastrafocijevu i Marinu Amblaževu.⁷⁶ Dakle, u nekih tjedan dana situacija je od sastavljanja odgovora familijaru eskalirala do užurbane pripreme za obranu grada od nadolazeće vojne prijetnje.

S ovim unosom završava sačuvani sveščić i započinje izgubljeni sveščić zapisnika, koji obuhvaća razdoblje od 6. svibnja 1315. do 24. ožujka 1316. godine. Situacija s banom ušla je u novu fazu pa je 6. svibnja 1315. godine u već postojeći četveročlani odbor za zaštitu grada kooptirano dodatnih desetero ljudi (Lompre Cortesie, Nikola Matejev Maiasuste, Miho Stjepanov, Ciprijan Buble, Petar Susci, Mirsa Dobromirov, Vincencije Ampleuzov, Nikola Ivana Starecijeve, Petar Comlice i Jakov Nikolin), koji zajedno s potestatom dobivaju *omnimodam auctoritatem*.⁷⁷ Sljedeći zapis potječe tek od 24. svibnja 1315. godine kada je zabilježeno da ban Mladen II. traži *cartam albam* od Trogirana kako bi s gradom mogao raditi što želi.⁷⁸ U papinskoj istrazi iz 1319.

⁷³ HR-MGT, fol. 12; Rački, "Notae", 229.

⁷⁴ Radi se o dva slučaja kada su u zapisnike uneseni samo datumi o predstojećim zasjedanjima Velikoga vijeća i o jednome slučaju kada su u zapisnike upisani prijedlozi za raspravu u Vijeću, ali do faze odlučivanja nije došlo. Vidi: HR-MGT, fol. 13-14.

⁷⁵ HR-MGT, fol. 15v.

⁷⁶ Rački, "Notae", 229.

⁷⁷ Rački, "Notae", 225.

⁷⁸ Rački, "Notae", 225.

godine spominje se da je trogirska vlast poslala biskupa Liberija i Danijela Jakovljeva kao poklisare pred bana kako bi vidjeli misli li on zauzeti franjevački samostan pred gradom. Međutim, samostan je još prije njihova povratka u grad, između 24. i 25. svibnja 1315. godine, bio porušen *pro bono statu ciuitatis et defensione*.⁷⁹

Sljedećega dana, 25. svibnja 1315. godine, tadašnji potestatov zamjenik Jan Petar iz Venecije imenovan je admiralom i zapovjednikom trogirске vojske s punim ovlastima (*amiralia et conductor exercitus Traguriensis cum omnimoda potestate*), što bi moglo sugerirati da je Jan Petar bio nekako povezan s mletačkom flotom.⁸⁰ Ovaj izbor ukazuje na to da je banova vojska bila u pokretu, i to istovremeno na kopnu i moru, što potvrđuje i nešto kasniji, već spominjani dokument od 1. lipnja 1315. godine, ali i činjenica da 30. svibnja iste godine knez Juraj II. izdaje privilegij Omišanima, očito očekujući njihovu pomoć na moru.⁸¹ Također, 25. svibnja ban je zatražio da se potestat Matej odrekne vlasti i napusti Trogir, odnosno da mu se preda 14 ljudi po njegovu izboru (*ad eius ellectionem*) koje će on otpremiti gdje već želi.⁸² Sasvim je jasno da se radilo o onih 14 ljudi od 6. svibnja 1315. godine, tim više što ban očito već zna koja mu imena posebno smetaju. Trogirska vlast reagirala je tako što je svima u gradu zabranila razgovarati o tome banovu zahtjevu pod prijetnjom smrtne kazne, što znači da je panika bila na vrhuncu. Osim toga, vlast je istoga dana odlučila poslati Marka

⁷⁹ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 73v; Rački, "Notae", 225. Pritom je nejasna uloga Danijela Jakovljeva koji se u papirskoj istrazi eksplicitno navodi među prognanim Trogiranima (HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 71v), a i sam jednom prilikom, dugo nakon svih događaja, u ulozi svjedoka na trogirskome sudu posredno potvrđuje da je bio u izgnanstvu zajedno s Marinom Andrijinim. Naime, 1328. godine notar je, bilježeći Danijelov iskaz na sudu, zapisao kako: "...ipse (Danijel – nap. a.) bene scit et recordatur, quod essendo ipse extra ciuitatem Tragurii cum Marino Andree...", dok se događaj neodređeno smješta u vrijeme *guerre et missidationis contrate*. Vidi: Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 94, str. 257, 260. Osim toga, u jednoj ispravi od 15. travnja 1318. godine Danijel potvrđuje da je podmiren od strane općinskih vlasti po pitanju šteta koje je nekoć pretrpio od potestata Mateja. Radilo se o tome da mu je imovina bila opljačkana, a neka kuća po Matejevoj naredbi uništena: "...de omnibus dampnis datis et factis ipsi domino Danieli per Mattheum Sori et per commune Tragurii vel quacumque aliam personam mandato dicti Matthei vsque ad presentem diem pro armis sibi acceptis, equo, bobibus (!), bestiis minutis, asinis, lectis, massaritiis, panzeris, varocta, blaua, vino, rebus de statone et aliis quibuscunque rebus, et de his omnibus excepto de domibus siue casamento prostrato et dirupato mandato dicti Matthei...". Vidi: Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 403, str. 499-500. S druge strane, on se nerijetko navodi u raznim odborima tijekom 1314. i 1315. godine pa je 19. ožujka 1315. godine čak izabran u četveročlani odbor s Markom Iulle, Mihom Stjepanovim i Ciprijanom Buble radi povećanja broja vijećnika (HR-MGT, fol. 12v). Doduše, on se kontinuirano navodi na različitim pozicijama unatoč političkim promjenama i nakon listopada 1317. godine, odnosno nakon travnja 1320. godine. Po svemu sudeći, moglo bi se reći da je aktivno pripadao frakciji Marina Andrijina najkasnije do 1320. godine. Naime, nedvojbeno je da je u jednome periodu zaista bio u progonstvu zajedno s Marinom Andrijinim, no vjerojatno se povukao nakon što mu je 22. kolovoza 1320. godine, po novome dogovoru s potestatom Markom Vitturijem, predviđena konačna odšteta od 1330 libri (HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 88v). Valja napomenuti i da mu je jedan od prognanika iz frakcije Marina Andrijina, primicerij i kasniji biskup Lampredije, bio brat. Vidi: Lucio, *Memorie*, 236.

⁸⁰ Rački, "Notae", 225.

⁸¹ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 324., str. 397: "...Mladinus banus Croatorum et Bosne pararet se cum exercito tam per mare quam per terram, ad veniendum contra civitatem Traguriensem...". Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 322, str. 394-396.

⁸² Rački, "Notae", 225.

Iulle kao poklisara u Veneciju s ciljem da ishodi zajam i izabere novoga rektora ili potestata iz mletačkih redova.⁸³ Međutim, Marko Iulle navodi se među prisutnima kada se Matej Zorijev dao izabrati za potestata i “vječnoga kapetana” 8. lipnja 1315. godine, što znači da još uvijek nije bio otputovao u Veneciju.⁸⁴ Zašto bi Matej pristao na to da se uopće potraži novi upravitelj grada, krajnje je nejasno. Moguće je da se radilo o nekom kratkom taktiziranju, no teško je zaključiti išta više od toga. Isto tako vrlo je izgledno da je već do početka lipnja opasnost od bana nestala jer se već 27. svibnja donosi odluka o razmještanju trogirskih redovnika kako bi se otvorio prostor za franjevce.⁸⁵ Ubrzo se postiže i dogovor između Mateja i biskupa Liberija, formaliziran 1. lipnja 1315. godine, kada se franjevce smješta u benediktinski samostan sv. Ivana Krstitelja, benediktince u ženski benediktinski samostan sv. Nikole, a njihove benediktinke spajaju se sa ženskim benediktinskim samostanom sv. Petra.⁸⁶

Na temelju zapisnika iz srpnja 1315. godine, sačuvanih samo u vidu Lučićevih bilješki, može se pretpostaviti da je do smirivanja situacije došlo nakon što je ban nametnuo potestatu Mateju obvezu isplate 10 000 libri malih mletačkih denara. U tu je svrhu 8. srpnja 1315. godine izabran odbor od osam ljudi (Dessa Bastijanov, Marko Iulle, Petar Susci, Mirsa Dobromirov, Ciprijan Buble, Nikola Mateja Dobre, Bivce Belle, Miho Stjepanov), kojemu je zadaća bila odrediti tko će i koliko dati u ime isplate prvoga obroka od 3000 libri.⁸⁷ Ne navodeći ovdje cijeli popis ljudi, kada se zbroji koliko je tko morao dati, dolazi se do svote od 4300 libri. Možda na neke nisu ozbiljno ni računali, primjerice na neke prognanike koji su također navedeni među platne obveznike. Nešto kasnije, 25. srpnja 1315. godine, izabire se novi odbor (Dessa Bastijanov, Dessa Markov, Marko Iulle i Bivce Belle) sa zadaćom da procijeni vrijednost pokretne i nepokretne imovine u gradu, a izabrana četvorka zatim je nadodala još trojicu ljudi (Ciprijan Marinov, Ciprijan Buble i Mirsa Dobromirov).⁸⁸ Iz svih do sada spomenutih imenovanja u različite Matejeve odbore jasno se zamjećuje obrazac po kojemu se u njima stalno vrte isti ljudi, koji su zasigurno predstavljali glavne pouzdanike potestata Mateja, odnosno operativnu jezgru njegove frakcije. U iskazima svjedoka tijekom papinske istrage 1319. godine koriste se izrazi poput *Matheum Sori cum complicibus suis*, odnosno *Matheus et eius sequaces* i vrlo je vjerojatno da se pod njegovim pristašama i sljedbenicima misli upravo na potonje ljude koje se najčešće imenuje u njegove *ad hoc* odbore.⁸⁹

Trogirska je vlast u srpnju iste godine ostvarila kontakt sa Šibenikom, u sklopu čega je poslala poklisara u Šibenik kako bi se od tamošnjih vlasti zatražilo puštanje nekih trogirskih građana iz zatvora, na što su dobili negativan odgovor. Stoga je odlučeno da će pričekati dok se ban opet ne uputi za Šibenik očekujući od njega da promijeni

⁸³ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 321, str. 392-393.

⁸⁴ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 326, str. 401.

⁸⁵ Rački, “Notae”, 225.

⁸⁶ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 324., str. 397-399.

⁸⁷ Rački, “Notae”, 226.

⁸⁸ Rački, “Notae”, 226.

⁸⁹ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 70v.

odluku šibenskih vlasti.⁹⁰ O kojim se točno sužnjevima radilo, odnosno kada su i pod kojim okolnostima završili u šibenskoj tamnici, ne zna se ništa. Potom 7. kolovoza 1315. godine vlast zabranjuje svima kontakt s prognanicima, bilo klericima, bilo laicima, pod prijetnjom kazne od 200 libri malih mletačkih denara, a izuzev toga, ističe se da svi moraju biti naoružani.⁹¹ Dakle, iako je banova momentalna prijetnja otklonjena, gradska vlast nastavlja se suočavati s gorućim problemom svojih prognanika u Šibeniku, koji neće mirovati sve dok se ne vrate, što za posljedicu ima perpetuiranje izvanrednoga stanja u Trogiru. Pristup gradske vlasti prema prognanicima pritom se ogleda na primjeru Lukše Amblaževa, jednoga od sinova Amblaževih koji su tada bili u progonstvu s Marinom Andrijinim. Naime, gradska vlast ga je 4. rujna 1315. godine osudila na konfinaciju u Dubrovniku zbog toga što nije ispunio obvezu da se kao i svaki drugi građanin vrati u grad tijekom rata.⁹²

Kolovoz 1315. godine završava odlukom o prodaji općinskih zemljišta u Divuljama i kod crkve sv. Marte (u Bijaćima) radi otkupa zaloga danih banu (*pro redemptione pignorum datorum domino bano*).⁹³ Odnosi li se ovo na dug od 10 000 libri iz srpnja ili na nešto sasvim drugo, teško je reći sa sigurnošću. Možda je vjerojatnije da se radi o recentnome dugu jer se 4. listopada 1315. godine određuje prikupljanje 10 posto vrijednosti imovine (koja se procjenjivala u srpnju iste godine) *ut satisfiat bano pro redimendo pignora*, a 15. listopada iste godine iznos je prikupljen i treba se platiti *occasione guerre et treughe habite cum domino bano*.⁹⁴ Dakle, taj iznos plaća se eksplicitno radi održavanja mira s banom, što bi sugeriralo da je to onaj isti dug od 10 000 libri.

Ban potom 7. studenoga 1315. godine traži od trogirskih vlasti da s drugim dalmatinskim gradovima stupe u neku vrst unije za što je Vijeće izabralo osmoricu ljudi (Dessa Bastijanov, Lukan Marinov, Franjo Valentinov, Marko Iulle, Miho Stjepanov, Ciprijan Buble, Daniel Domace i Mirsa Dobromirov) koji su zajedno s potestatom dobili ovlast da odlučuju o tome pitanju.⁹⁵ Međutim, kasnije više nema nikakva spomena o tome. Posljednji banov zahtjev upućen Trogiranima u 1315. godini, onaj od 26. prosinca, odnosio se na novogodišnji dar, a od Vijeća izabrana četvorka (Dessa Bastijanov, Miho Stjepanov, Marko Iulle i Ciprijan Buble) odlučuje banu darovati Matejeva konja sivca. S druge strane, Vijeće je 3. prosinca 1315. godine delegiralo četvero ljudi, naime Dessu Bastijanova, Mihu Stjepanova, Marka Iulle i Ciprijana Buble, koji su s potestatom i zamjenikom Janom Petrom dobili pune ovlasti (*faciant alte et basse*) za zaštitu grada jer su prognanici rovarili protiv njihove vlasti (*cum qui sunt extra Tragurium, tractent mala*).⁹⁶ Problem prognanika nikako im nije davao mira.

⁹⁰ Rački, "Notae", 226.

⁹¹ Rački, "Notae", 226.

⁹² Rački, "Notae", 226. Pritom nije jasno šalje li ga se u Dubrovnik tek početkom rujna ili je i do tada bio u Dubrovniku.

⁹³ Rački, "Notae", 226.

⁹⁴ Rački, "Notae", 227.

⁹⁵ Rački, "Notae", 227.

⁹⁶ Rački, "Notae", 227.

Nova godina, barem prema Lučićevim bilješkama, započela je 26. siječnja 1316. godine novim banovim zahtjevom za jednim naoružanim brodom jer mu je namjera bila otputovati do goričkoga kneza u ožujku iste godine.⁹⁷ Međutim, kudikamo je važnija vijest od 22. veljače 1316. godine da se, po svemu sudeći, očekuje rat sa Šibenčanima (*Cum guerra videatur exoriri cum illis de Sibenico*) pa se u tome kontekstu ponovno svima zabranjuje kontakt s trogirskim prognanicima pod prijetnjom plaćanja kazne od 200 libri, odnosno pod prijetnjom gubitka desne ruke za one koji ne mogu platiti.⁹⁸ Stvar je isključivo u rukama potestata, odnosno njegova zamjenika Jana Petra, koji ima potpunu moć odlučivati o svemu bez ostalih gradskih službenika. Potonje bojazni potvrđene su 28. veljače 1316. godine kada se bira poseban odbor od osam članova (Dessa Markov, Dessa Bastijanov, Grgur Lukin, Franjo Valentinov, Marko Iulle, Miho Stjepanov, Petar Grgurov te Marko Desse), koji s potestatatom imaju pune ovlasti (*auctoritatem omnimodam*) u ovome pitanju. Istoga dana na dnevni red dolaze i brodovi koje je ban zatražio u siječnju, pa je odlučeno i da se o tome povede računa.⁹⁹ Prema zapisniku od 7. ožujka 1316. godine vidi se da je rat ili već započeo ili bi mogao vrlo skoro započeti. Naime, vlasti su tada odlučile iz Velikoga vijeća isključiti sve rođake prognanih Trogirana pa je u tu svrhu opet izabran poseban četveročlani odbor (Marko Iulle, Ciprijan Buble, Marko Desse i Danijel Domace), koji zajedno s potestatatom dobiva ovlasti provesti odluku u djelo.¹⁰⁰ Lučić je u bilješkama notirao i zapis od 8. ožujka 1316. godine kada je izabran liječnik, što je također možda imalo neke veze s tijekom rata.¹⁰¹ Međutim, sljedeći zapis ujedno je i posljednji u izgubljenome sveščiću, odnosno posljednji danas poznati podatak iz zapisnika trogirskih komunalnih vijeća sve do 1323. godine. Naime, 24. ožujka 1316. godine šibenski poklisar Ciprijan Stancijev tražio je u Vijeću zadovoljštinu za jednoga Šibenčanina kojega je svojevremeno dao objesiti potestat Madije de Varicassis, odnosno za drugoga Šibenčanina pod imenom Gvelče, kojega je dao nedavno objesiti potestat Matej. Osim toga, tražio je i zadovoljštinu za trogirskoga arhidakona Kazaricu koji je bio šibenski građanin. Ciprijan je tvrdio da ga Matej drži utamničenoga i podvrgava ga torturi pa traži njegovo puštanje iz pritvora. Ne učini li trogirski vlast sve traženo u roku od osam dana, Šibenik će se odnositi prema Trogiranima i njihovoj imovini kao prema smrtnome neprijatelju. Matej je odbio sve zahtjeve, a nešto kasnija zbivanja pokazuju da je došlo i do oružanoga sukoba između Šibenika i Trogira.¹⁰²

Za razdoblje od ožujka 1316. pa sve do listopada 1317. godine postoje svega tri relevantna dokumenta za politički kontekst. Prvi od njih je pismo bana Mladena II. od

⁹⁷ Rački, "Notae", 227.

⁹⁸ Rački, "Notae", 227.

⁹⁹ Rački, "Notae", 227.

¹⁰⁰ Rački, "Notae", 227.

¹⁰¹ Rački, "Notae", 227.

¹⁰² Rački, "Notae", 227-228. Prijepis čitavoga zapisa može se pronaći u Lučićevoj ostavštini, ali tamo je datum 23. ožujka 1316. godine. Vidi: HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 51-52; Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 346, str. 421-422. Zadrani Madije de Varicassis bio je trogirski potestat negdje između 1306. i 1308. godine. Vidi: Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 99, str. 288; Lucio, *Memorie*, 146. Da je zaista bilo oružanoga sukoba između Trogira i Šibenika, vidi tekst koji se veže ovdje uz bilješku 120.

19. studenoga 1316. godine upućeno potestatu Mateju u kojem traži da se pobrine za isplatu duga pokojnoga Mateja Lukina u iznosu od 1000 libri malih mletačkih denara. Matej Lukin taj je iznos dugovao samome banu, a od potestata Mateja Zorijeva traži se da novac, nakon što ga namakne od imovine nasljednika Mateja Lukina, preda banovim pouzdanicima Barti Krševanovu iz Zadra ili magistru Radoslavu.¹⁰³ Teško je reći o čemu je zaista riječ, odnosno je li to na neki način bilo povezano s banovim tražbinama iz ljeta 1315. godine. U svakome slučaju, to je razdoblje u kojemu se vodi rat između Šibenika i Trogira, a moguće je da se čak i Split u međuvremenu priključio “alijansi” protiv Matejeva režima. Više stvari moglo bi ukazivati na splitski angažman. Prvo, u dokumentu od 30. listopada 1317. godine, koji predstavlja prvi spomen nove vlasti u Trogiru, bilježi se mirovni sporazum između Splita i Trogira, što jasno upućuje na to da se nekakav sukob vodio sve do promjene vlasti u Trogiru.¹⁰⁴ Drugo, ban Mladen u spomenutom pismu upozorava Mateja da bi imao opravdan razlog ponovno krenuti na njega ako ne napravi ono što ban traži (*sciturus quia si secus feceris, contra te grauiiter et merito moueremur*) i to upravo iz Splita gdje je pismo sastavljeno i gdje se ban u tome trenutku nalazio. Dakle, moguće je da se radilo o sličnome scenariju kao i u svibnju 1315. godine, odnosno ban je očito tolerirao Matejevu vlast dokle god je on bio u stanju plaćati danak mira. Split je, valja napomenuti, bio pod kontrolom banova brata i najbližega suradnika Jurja II. s titulom kneza “primorskih gradova”.

Treća stvar koja bi mogla ukazivati na splitski angažman proizlazi iz ostala dva relevantna dokumenta. Naime, 31. prosinca 1316. godine zabilježena je odluka trogirskoga Velikoga vijeća kojom Ciprijan Marinov i Jancije Acelini dobivaju zadatak da prodaju neke zemlje “izdajnika” (*ad uendendum et concedendum bona et possessiones omnium qui fuerunt condepnati pro tradimento terre cuiuslibet ipsorum*), što se moralo odnositi isključivo na prognanu frakciju. To se potvrđuje ispravom od 11. siječnja 1317. godine kada trogirski vlast daje knezu Bergendi trogirsko građanstvo i ustupa mu neke posjede u Rudinama koji su bili konfiscirani prognanim sinovima Amblaževima. Zauzvrat se knez Bergenda obvezao na obranu Trogira, što je doduše isključivalo djelovanje protiv bana Mladena i njegove braće jer je Bergenda bio jedan od glavnih banovih dvorjana.¹⁰⁵ Dakle, ta dva dokumenta odnose se na istu stvar i to na dogovor koji je knez Bergenda imao s potestatom Matejom (*cum pactis habendis et contrahendis cum potestate*).¹⁰⁶ Kada se uzme u obzir da je Bergenda bio Omišanin,¹⁰⁷ a Omiš je tradicionalno pružao pomorske usluge Šubićima, što je posve jasno već samo na temelju spomenutoga privilegija kneza Jurja II. od 30. svibnja 1315. godine,

¹⁰³ Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 134, str. 498-499.

¹⁰⁴ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 380, str. 462.

¹⁰⁵ Dokumenti od 31. prosinca 1316. i 11. siječnja 1317. godine sačuvani su u formi bilježničkih isprava, čiji se sadržaji očito temelje na odlukama Velikoga vijeća. Vidi: HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 53 i 54-54v. Za Bergendu kao dvorjanina bana Mladena II. vidi: Karbić, “Šubići”, 21.

¹⁰⁶ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 54v.

¹⁰⁷ Tadija Smičiklas, ur., *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. IX (Zagreb: JAZU, 1911), dok. 376, str. 461.

može se iznijeti pretpostavka da je Matej davanjem građanstva i posjeda knezu Bergendi zapravo htio potkupiti Bergendu da ne koristi omišku flotu protiv Trogira u ime Splita i Šubića. Činjenica da ban pismo u kojem prijeti Mateju šalje 19. studenoga, a da je odluka o prodaji imovine "izdajnika" uslijedila 31. prosinca 1316. godine, mogla bi ukazivati na uzročno-posljedičnu vezu. Iako knez Bergenda nije mogao izravno djelovati protiv bana i njegove braće (a samim time ni protiv Splicićana), Mateju bi bilo dovoljno samo da ga donacijom odvrati od bilo kakvoga djelovanja na moru. Je li bilo još ovakvih donacija i nekim drugim hrvatskim plemićima, teško je reći iako to ne bi bilo nemoguće. Jasno je pritom da se Matej grčevito trudio na sve moguće načine održati svoju vlast.

Kako je već spomenuto, 30. listopada 1317. godine sklapa se mir između Trogira i Splita, pri čemu se kao predstavnici trogirске strane navode konzuli Šimun Marinov (stric Marina Andrijina), Danijel Jakovljević i Ivan Petra Dujmova.¹⁰⁸ Radilo se, dakle, redom o bivšim prognanicima. Budući da je poznato kako od studenoga 1317. godine upravu nad gradom preuzima potestat Bartolomej Michieli iz Venecije, jasno je da se radilo o privremenoj ili prijelaznoj vlasti, što u pravilu i jest bila svrha konzulske vlasti.¹⁰⁹ Novi potestat prvi se put javlja u spisima 18. studenoga 1317. i na toj funkciji ostaje do siječnja 1319. godine kada ga zamjenjuje rektor Almeriko Bertoldini.¹¹⁰ Od travnja 1319. pa negdje do početka 1320. godine gradom upravlja potestat Corado de Turriz iz Ferma za čijega je mandata, u lipnju 1319. godine, provedena i papinska istraga o rušenju franjevačkoga samostana.¹¹¹ Potestat Corado ubijen je između siječnja i travnja 1320. godine kada se kao potestat navodi Marko Vitturi iz Venecije, koji ostaje na funkciji do rujna 1320. godine.¹¹² Za njegove kratke uprave obeštećeni su svi koji su bili oštećeni u dotadašnjim frakcijskim sukobima. To se prvenstveno odnosilo na nekadašnje pripadnike frakcije Mateja Zorijeva, koji također tom prilikom dobiva odštetu i to najveću, u iznosu od 3000 libri na ime plaće koja mu nije bila u potpunosti isplaćena dok je bio potestat.¹¹³ Okolnosti u kojima je ubijen potestat Corado teško je i naslutiti, no očito je da se povodom toga događaja Matej Zorijev vratio u grad.

Međutim, što se tiče konkretno Matejeva pada i odlaska iz grada, postoji jedna rečenica u tekstu papinske istrage koja baca pravo svjetlo na pozadinu događaja. Tvrdnja da su Mateja iz grada protjerali njegovi pristaše (*fuit expulsus Matheus per populum de suo regimine*) krucijalna je za razumijevanje konteksta.¹¹⁴ Naime, intrigantno je kako se u dokumentima od listopada 1317. pa sve do 1320. godine u gradu javljaju osobe koje su svojevremeno bile u raznim Matejevim *ad hoc* odborima (primjerice Grgur Lukin, Ciprijan Marinov, Jancije Acelini, Dessa Bastijanov, Jakov Vetiche, Vincencije Ampleuzov i Miho Stjepanov), što bi upućivalo na zaključak da je između travnja

¹⁰⁸ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 380, str. 462.

¹⁰⁹ Rački, "Notae", 229.

¹¹⁰ Rački, "Notae", 229.

¹¹¹ Rački, "Notae", 229-230.

¹¹² HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 82v-83; Rački, "Notae", 230

¹¹³ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 86-95v; Lucio, *Memorie*, 162-163.

¹¹⁴ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 71v.

1316. (od kada nema više sačuvanih zapisnika vijeća) i listopada 1317. godine došlo do nekih drastičnih promjena u odnosima unutar frakcije Mateja Zorijeva, koje je nemoguće utvrditi.¹¹⁵ Drugim riječima, ili je frakcija Marina Andrijina imala posve drugačiji pristup u vladanju od Mateja ili je u tome trenutku bilo posve nemoguće vladati na njegov način, čak i da su to htjeli. Međutim, činjenica da se jedan od Matejevih pristaša Grgur Lukin također javlja kao svjedok u papinskoj istrazi i da iznosi negativnu ocjenu Matejeve vladavine, može biti ključna. Naime, Grgur tvrdi da je bio prisutan kada je ban izrazio želju za sklapanjem primirja i kažnjavanjem *tiranije*, zatim da je *tiranin* Matej Zorijev u svoje vrijeme i javno i privatno prijetio svima koji mu nisu bili poslušni, a i kroz odgovore na druga pitanja iz intencije o *tiraniji*, koja se u sačuvanim iskazima ne navode, potvrdio je sve što u njima stoji.¹¹⁶ Dakle, i za njega je Matejeva vlast istovjetna tiraniji iako je bio uz Mateja od samoga početka. Odgovara li pritom njegov opis situaciji iz razdoblja Matejeve vladavine ili prvenstveno okolnostima iz lipnja 1319. godine, tj. oportunističke prilagođavanju većinskim stavovima, teško je reći. Moguće je i jedno i drugo istovremeno. Očito je da se Matej tijekom vremena zamjerio ljudima o kojima je najviše ovisio i to vrlo vjerojatno upravo tijekom 1316. i 1317. godine. Može se poći od pretpostavke da je oružani sukob sa Šibenikom i protivnom trogirskom frakcijom, koji je otpočeo krajem ožujka 1316. godine, dugoročno iscrpio Matejeve mogućnosti, odnosno razinu tolerancije opće populacije za njegove izvanredne mjere koje su dobrim dijelom imale za cilj ostvarenje njegovih osobnih političkih ambicija. Pretpostavka se opet može osloniti na sadržaj papinske istrage iz 1319. godine, odnosno na iskaz u kojemu se tvrdi da je Marin Andrijin s potporom šibenskoga potestata (najvjerojatnije Koža Ilijin) i šibenske vojske porazio trogirsku vojsku koja je potom pobjegla u grad. Nakon toga Šibenčani su opustošili trogirski teritorij, što je posljedično nagnalo Trogirane da potjeraju Mateja Zorijeva i prime Marina Andrijina i njegovu frakciju.¹¹⁷ A u svemu tome određenu ulogu mogao je imati i dodatni sukob sa Splitom.

Zaključno se može konstatirati da Matej nije mogao ostati na vlasti jer je s vremenom prikupio više neprijatelja nego prijatelja, odnosno da je očito i neke svoje pristalice uspio pretvoriti u protivnike. Ironično je pritom kako s promjenama u dataciji sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća ispada da je banova vlast zapravo baš 1316. i 1317. godine bila najstabilnija jer takav sveobuhvatan pritisak na

¹¹⁵ Smičiklas, *Codex VIII*, dok. 380, str. 462; dok. 403, str. 499; dok. 448., str. 548; HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 57, 59-60v, 68-68v, 70-73v.

¹¹⁶ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 72: "...Presens fui quando dominus banus dixit quod uolebat reconciliare dictam ciuitatem et punire et corrigere tyrraniam. Et vulgarizato sibi per ordinem de uerbo ad uerbum 3o articulo, respondit: presens fui quando Matheus Zori tiranus predictus publice et priuate cominabatur in omnibus locis publicis et priuatis et domine abatisse predictae et aliis sibi non obtemperantibus. Item vulgarizatis ceteris articulis de tyrrania, confirmauit..."

¹¹⁷ HR-KAS-OIL, sv. 542, fol. 73v: "Deinde uenit Marinus Andree cum potestate et exercitu Sybenici contra quos exeuntes Tragurienses preliantes uicti, aufugerunt in ciuitatem. Tunc Sibenicensis uastauerunt territorium propter quod Tragurienses coacti fuerunt expellere Matheum Sori et recipere Marinum, et Matheus ad huc moret extra."

Trogir ne bi bio moguć bez širega političkoga konsenzusa, kojega ban, primjerice, nije mogao imati između 1312. i 1314. odnosno nakon 1319. ili 1320. godine.

Zaključak

U ovome radu predstavljen je najstariji sačuvani sveščić zapisnika trogirskih komunalnih vijeća koji je Ivan Lučić datirao u 1316. i 1317. godinu, a koji se na temelju provedene analize ipak treba datirati u 1314. i 1315. godinu. Nova datacija sveščića samo je “kap u moru” cjelovitoga problema izvorne građe trogirske provenijencije. S jedne strane, više je puta istaknuto da je isključivo djelovanjem Ivana Lučića sačuvan popriličan broj srednjovjekovnih pisanih tragova prošlosti, koji opet predstavlja samo mali dio onoga što je Lučiću bilo dostupno u 17. stoljeću. Međutim, bez obzira na to, enormna je lepeza istraživačkih mogućnosti koje nudi spomenuta građa i to ne toliko zbog svoje količine, koliko zbog raznovrsnosti. S druge strane, nova datacija sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća otvara pitanje datacije pojedinih dijelova građe koja se sačuvala u izvorniku. To se prvenstveno odnosi na pojedine ulomke već spomenutih sudskih spisa od 1310. do 1331. godine, koje je za tisak priredio Miho Barada, a koji su objavljeni nakon njegove smrti. Naime, čini se kako je Barada spise koji su objavljeni u tom svesku jednim dijelom datirao na temelju sačuvanoga sveščića zapisnika komunalnih vijeća. Primjerice, dataciju jednoga zapisa od 22. kolovoza, u kojemu se spominje da trogirski kancelar Franjo trenutno nije u Trogiru, Barada je očito zasnivao na odluci Velikoga vijeća iz sačuvanoga sveščića zapisnika, koju je Lučić smjestio 23. kolovoza 1316. godine, a zapravo je riječ o 1314. godini.¹¹⁸ Toga dana trogirsko Veliko vijeće, između ostaloga, odobrava zamolbu kancelara Franje da privremeno napusti Trogir i kasnije se vrati u službu. Iz toga se onda postavlja pitanje je li i datacija nekih drugih sudskih spisa proizišla iz datacije onoga u kojemu se spominje odsutnost kancelara Franje, ali problem je u tome što je dio izvorne građe, koji je objavljen u tome svesku *Trogirskih spomenika*, u međuvremenu zagubljen. Ipak, valja reći da se ovdje radi o manjemu dijelu izvorne građe koja je pod upitnikom, dočim je datacija većine dokumenata objavljenih u tome svesku točna.

Na samome kraju postavlja se i pitanje implikacija nove datacije sačuvanoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća na uvriježenu sliku o vlasti bana Mladena II. Pritom u razmatranje odmah dolaze vijesti o banovim zahtjevima za pomoćnim snagama protiv Babonića, odnosno sinova Kurjakovih i vojvode Nelipca, zato što se tiču širega političkoga konteksta bibrirskoga gospodstva u Dalmaciji i Hrvatskoj, tim više što su to, po svemu sudeći, jedine takve informacije iz razmatranoga perioda. Uzimajući u obzir da je veći dio 1312. i 1313. godine ban proveo baveći se Mlečanima i da su onda već na prijelazu iz 1314. u 1315. godinu zabilježeni problemi sa slavonskim velikašima s jedne te Kurjakovićima i Nelipčićima s druge strane, čini se da njegova vlast nikada nije bila zaista konsolidirana, odnosno da su različiti politički akteri zarana počeli nagrizzati tkivo njegove vlasti.

¹¹⁸ Barada, *Trogirski spomenici*, dok. 106, str. 480. HR-MGT, fol. 7.

S druge strane, promjena u dataciji sveščića pruža mnogo jasniju sliku u tretiranju prve faze frakcijskih sukoba u Trogiru 14. stoljeća, ali ne mijenja opću sliku i temeljne zaključke koji su izloženi u dijelu o pregledu političkoga konteksta. Usporedi li se sadržaj sačuvanoga i izgubljenoga sveščića zapisnika trogirskih komunalnih vijeća s ostalim izvorima iz razmatranoga perioda, jasno se vidi što zaista stoji u široj pozadini cijeloga frakcijskoga sukoba u Trogiru. Oni su dio većega sukoba koji se već desetljećima vodio između Šubića i Venecije oko dominacije nad većim dijelom istočnojadranske obale (od Senja do Dubrovnika). Noviji trendovi u historiografiji posljednjih desetljeća rezultirali su sve češćim razmatranjem političkih procesa kroz prizmu odnosa moći između centra i periferije, pri čemu razina zavisnosti periferije o centru nije u svakome trenutku ista. Drugim riječima, politička moć bana Mladena II. nije ista u svibnju 1312., 1315. ili 1322. godine, no to ipak ne dovodi u pitanje njegovu normativnu jurisdikciju nad istočnojadranskim gradovima, koju posjeduje kao hrvatski ban u okvirima političke tvorbe *archiregnum Hungaricum*. Isto tako, ni mletački utjecaj na dalmatinske i hrvatske prilike nije uvijek na istoj razini, nego ovisi o općoj političkoj situaciji. Politička zbivanja ocrtavaju složeni niz političkih odanosti u kojemu periferije pripadaju jednome centru (Trogir prema banu Mladenu), a taj centar, pak, predstavlja periferiju nekoga potentnijega središta moći (ban Mladen prema kralju Karlu Robertu).

Stoga trogirski primjer omogućava prije svega uvid u to kako se širi politički konflikt mogao manifestirati na lokalnoj razini, odnosno u kojoj mjeri zbivanja na "makro" razini utječu na "mikro" razinu, kao i obrnuto.¹¹⁹ Naime, frakcija Marina Andrijina pripadala je političkoj mreži Hrvatskoga Kraljevstva i bila je "pipak" bana Mladena II. u Trogiru, dok je djelovanje frakcije Mateja Zorijeva dovelo do ekspanzijskoga povećanja izravnoga mletačkoga utjecaja u Trogiru, a samim time i u cijeloj Dalmaciji i Hrvatskoj. Taj je aspekt možda manje naglašen u historiografiji pa ga je zato nužno ovdje posebno istaknuti. Može se reći da je to bio oblik posrednoga vođenja rata protiv Mladena II., koji se manifestirao u podržavanju Matejeva režima s ciljem destabilizacije banove vlasti iznutra, što se u konačnici stvarno i dogodilo 1322. godine. Doduše, banu je na kraju ipak presudio kralj Karlo Robert i kraljevska vojska, što je ostavilo velike posljedice za daljnji razvoj hrvatske političke elite. No, ipak se čini da je upravo mletačka sastavnica širega političkoga konteksta u srednjovjekovnoj Hrvatskoj najmanje istražena, što je pomalo neshvatljivo s obzirom na to da je taj politički entitet, uz papinstvo i Ugarsku, ujedno i najprisutniji u čitavoj hrvatskoj povijesti.

¹¹⁹ Izvršnu teorijsku podlogu tome pitanju nudi Marshall Sahlins, "Structural work: How microhistories become macrohistories and vice versa", *Anthropological Theory* 5 (2005), br. 1: 5-30.

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Arhiv HAZU u Zagrebu – *Ioannis Lucii Traguriensis notata historico-chronologica*, sign (HR-AHAZU-Notae)

Hrvatska – Državni arhiv u Zadru – fond 18 – Općina Trogir 1312. – 1797. (HR-DAZD-18-OT)

Hrvatska – Kaptolski arhiv Split – Ostavština Ivana Lučića (HR-KAS-OIL)

Hrvatska – Muzej grada Trogira – Ostavština Barada – Zapisi sjednica trogirskog komunalnog vijeća (HR-MGT)

Objavljeni izvori i literatura

Barada, Miho, ur. *Trogirski spomenici, Zapisci Kurije grada Trogira od 1310. do 1331.* Split: Književni krug, 1988.

Benyovsky Latin, Irena. “Politički sukobi u srednjovjekovnom Trogiru i njihov utjecaj na posjedovne odnose u gradu”. U: *Hereditas rerum croaticarum ad honorem Mirko Valentić*, uredili Alexander Buczynski, Milan Kruhek i Stjepan Matković, 44-51. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003.

Benyovsky Latin, Irena. *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

Benyovsky Latin, Irena; **Plosnić Škarić**, Ana. “Rad Mihe Barade na Trogirskim spomenicima – objava dokumenata XIII. i XIV. stoljeća”. *Povijesni prilozi* 30 (2011), br. 40: 35-43.

Cvitanić, Antun. “Uvod u trogirsko statutarno pravo”. U: *Statut grada Trogira*, ur. Vladimir Rismondo et al., IX-LXV. Split: Književni krug, 1988.

Dinić, Mihajlo, ur. *Odluke veća Dubrovačke Republike I, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/15. Beograd: SANU, 1951.

Dinić, Mihajlo, ur. *Iz dubrovačkog arhiva, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/17. Beograd: SANU, 1957.

Dinić, Mihajlo, ur. *Odluke veća Dubrovačke Republike II, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* III/21. Beograd: SANU, 1964.

Gentile, Marco. “Factions and parties: problems and perspectives”. U: *The Italian Renaissance State*, uredili Andrea Gamberini, Izabella Lazzarini, 304-322. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Janeković Römer, Zdenka. “Zatvaranje dubrovačkog plemstva i vijeća u političkom i društvenom kontekstu 13. i 14. stoljeća”. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 56 (2018), br. 1: 87-116.

Jelaska Marijan, Zdravka. “Ustrojstvo društva u srednjovjekovnom Trogiru”. *Povijesni prilozi* 20 (2001), br. 20: 7-55.

Jones, Philip J. “Communes and Despots: The City State in Late-Medieval Italy”. *Transactions of the Royal Historical Society* 15 (1965): 71-96.

Karbić, Damir. “Šubići Bribirski do gubitka nasljedne banske časti (1322.)”. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 22 (2004): 1-26.

- Klaić**, Nada. *Povijest grada Trogira. Javni život grada i njegovih ljudi*. Trogir: Muzej grada Trogira, 1985.
- Kurelac**, Miroslav. *Ivan Lučić Lucius – otac hrvatske historiografije*. Zagreb: Školska knjiga, 1994.
- Lantschner**, Patrick. "Revolts and the Political Order of Cities in the Late Middle Ages". *Past and Present* 225 (2014): 3-46.
- Lonza**, Nella, ur. *Odluke dubrovačkih vijeća 1395.-1397*. Zagreb; Dubrovnik: HAZU; Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, 2011.
- Lonza**, Nella. "Splitski statut i praksa odlučivanja u Velikom vijeću sredinom 14. stoljeća". U: *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 24. do 25. rujna 2012. godine u Splitu*, ur. Željko Radić, Marko Trogrlić, Massimo Meccarelli, Ludwig Steindorff, 151-171. Split: Književni krug Split, 2015.
- Lonza**, Nella; Šundrica, Zravko, ur. *Odluke dubrovačkih vijeća 1390.-1392*. Zagreb; Dubrovnik: HAZU; Zavod za povijesne znanosti Dubrovnik, 2005.
- Lucio**, Giovanni, *Memorie storiche di Tragvrio ora detto Trav*. Venezia, 1673.
- Ljubić**, Šime, ur. *Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, knjiga I: *od godine 960. do 1335*. Zagreb: JAZU, 1868.
- Novak**, Grga. *Povijest Splita*, sv. I: *Od prethistorijskih vremena do definitivnog gubitka pune autonomije 1420. god*. Split: Matica hrvatska, 1957.
- Pederin**, Ivan. "Acta politica et oeconomica cancellarie communis Tragurij in saeculo XV". *Starine* 60 (1987): 112-156.
- Praga**, Guisepppe. "Baiamonte Tiepolo dopo la congiura". *Atti e memorie della societa Dalmata di storia patria* 1 (1926): 40-100.
- Rački**, Franjo. "Notae Joannis Lucii". *Starine* XIII (1881): 212-268.
- Raukar**, Tomislav. "'Consilium generale' i sustav vladanja u Splitu u XIV. stoljeću". *Historijski zbornik* 37 (1984): 87-103.
- Sahlins**, Marshall. "Structural work: How microhistories become macrohistories and vice versa". *Anthropological Theory* 5 (2005), br. 1: 5-30.
- Smičiklas**, Tadija, ur. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. VIII. Zagreb: JAZU, 1910.
- Smičiklas**, Tadija, ur. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. IX. Zagreb: JAZU, 1911.
- Smičiklas**, Tadija, ur. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. X. Zagreb: JAZU, 1912.
- Stipišić**, Jakov; Šamšalović, Miljen, ur., "Zapisnici Velikog vijeća grada Splita. Libri maioris consilii civitatis Spalati, 1352-1354, 1357-1359", *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU* 12 (1982): 63-266.
- Strohal**, Ivan, ur. *Statutum et reformationes civitatis Tragurii*. Zagreb: JAZU, 1915.
- Šišić**, Ferdo. "Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga". *Vjestnik kraljevskog Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* VI (1904): 1-57.

Tomislav Popić*

Ante Bećir**

The Oldest Surviving Volume of Medieval Trogir's Council Proceedings: The Question of Dating and Chronology

Summary

This paper presents the oldest surviving volume of Trogir's council proceedings, which Ivan Lučić Lucius dated in 1316 and 1317. Having compared the contents of the volume with other sources, Lucius's notes, and his *Memorie istoriche di Tragurio*, the authors argue that the given volume dates from 1314 and 1315, and that its contents end shortly before the destruction of Trogir's Franciscan monastery and the arrival of Ban Mladen II with his army in May 1315. In line with this new chronology, the authors have also considered the political developments in Trogir and its surroundings during the second decade of the 14th century.

Keywords: Trogir, 14th century, Middle Ages, sources, Major Council, council proceedings, faction conflicts

---

* Tomislav Popić, Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Borongaj Campus, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Croatia, E-mail: tpopic@hrstud.hr

** Ante Bećir, Catholic University of Croatia, Department of History (Phd candidate), Ilica 242, 10000 Zagreb, Croatia, E-mail: abecir@unicath.hr